

# DOST

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Sahibi : Salim ŞENGİL

Yazı İşleri Sorumlusu :

N. ŞENGİL

Ayda Bir Çıkar

YENİ DİZİ

SAYI: 35

ÇİLT: 13

ŞUBAT 1964

1,5 LİRA

## Sonu nereye varacak

**I** mam-Hatip Mezunları Dernekleri Federasyonu kongresinde Millî Eğitim Bakanı da, din işleriyle görevli Devlet Bakanı da birer konuşma yaptılar. Bakanların konuşmaları, dinîler yönünden gelen baskılara yanıt niteliğinin de taşıyor. Öyle ki, bu kongreye içlerinde tabii senatörler de bulunan senatörler, milletvekilleri katılmış, konuşmuşlardır. Böyle bir kongreye Türkiye'nin muhafazacı (bu, bizim deyimimizdir, başkaları açıkça gerici diyorlar) öğelerinin büyük ilgi göstermesi doğaldır. Hatâ bu ilgililerin, köklerini Birinci Büyük Millet Meclisi'nin muhafazacı gruplarında aramak, yapılacak yorumlar için sağlam dayanak olur.

Kongrede birtakım gösteriler de olmamış değildir. Birisi kalkmış, Türkçe ezan için baykuş sesi demeye getirmiştir. Sokakta bir yabancı, ya da azınlıklardan bir yurttaş Türkçe için böyle bir sıfat kullansa hemen mahkemeye çıkarılır. Ama A. rapçayı savunmak için Türkçeye baykuş sesi diyen adam bunu din adına yaparsa akar sular durur. Savcılar duymamazlıktan gelir.

Kongre günlerinde Millet Meclisi Bütçe Komisyonunda da Atatürkçülük konusunda tartışmalar olmuştur. Bütün bu işler, 27 Mayıs 1960 ta perçinlendiği söylenen Atatürkçülük ilkelerinin egemen sa-

yıldığı Türkiye'de oluyor.

Görülüyor ki Türkiye'de, Lâiklik devrimine, Atatürk ilkelerine karşı dinî devlet işlerine karıştırmak, devlete baskı yapmak olanak içindedir. Bu olanak gün geçtikçe artmaktadır. Anadolu'nun binbir derdi: hastalıkları, sefaleti, bilgisizliği orta yerde dururken ezanı birinci plânda bir sorun haline getirenlerin sözü geçerlidir, bakanlarımız da bunlarla uğraşmakta, bunlara yanıt yetiştirmeye çalışmaktadır. Din işlerine bu derece ilgi gösteren politikacıların ise, halkın bilgisizliğini sövmürmeye rahatça devam ettikleri ortadadır.

Atatürk çağında, dindarların vicdanlarıyla başbaşa kalmaları

olanağı sağlanmıştı. Ne dindar rahatsızdı, ne de dinsiz... Ondan sonra, din sömürücüleri ortaha yayıldılar. Dindar yurttaşları baskı altına aldılar. Okullara engel oldular, mahalle okullarını açanları yüreklendirdiler. Okuma-yazma bilmeyenler nüfus arttıkça çoğaldı; çoğalmakta devam ediyor. Eski'sinden daha çok oy sağlayan bilgisizlik yardakçıları ise tuttıkları yolun üstünde zafer bağırtıları atarak yürüyorlar.

Türkiye'yi ilerleme yolundan alıkoyanlar derecesinde, onların başkalarına baş eğerler de sorumludurlar. Sadece, bunun hesabını soracak bir anlayış çağının gelmesi gerekiyor.

### BU SAYIDAKİ BAZI YAZILAR

Vatandaş Türkçe Konuş .....	Fethi NACI
Tristan Tzara Öldü .....	Derleyen: Selâhattin HİLÂV
Tristan Tzara'dan Şiirler .....	Çeviren: Sait MADEN
Londra'nın Ayak Takımı .....	Can YÜCEL
Ömer Seyfettini Okurken .....	Sâti ERİŞENLER
Galile .....	Saffet Ürfi BETİN
Dam Üstünde Saksagan .....	Özdemir NUTKU

Sanat - Sanatçılar ve Geçen Ayın İçinden  
Dünden - Bugünden'de Necati CUMALI

# GEÇEN AYIN İÇİNDEN

**Ö**LDÜRÜLEN KADINLAR, ÇOCULAR; YAKILAN OKULLAR — Kıbrıs'ta rumlar bir eve girer, çocuklarını kurtarmak için banyo teknesine sığınan genç kadınlara en küçüğü altı aylık, en büyüğü altı yaşındaki üç çocuğu delik deşik ederler.

Rumlar, köylerde Türklerin evlerini yağma ederler, yakarlar.

Rumlar, Lârnaka'da bir Türk okulunu ateşe verirler.

Rumlar, Türklere yiyecek gönderilmesine engel olmak isterler, yaralıların Türkiye'ye gönderilmesini kabul etmezler.

Ve.. uyar dünyaya, bu alçak saldırıları, cinayetleri anlatabilmek için hükümet bin dereden bin su getirir; gazeteler, hükümetin daha pek çok çaba göstermesi için uyarılarda bulunurlar.

İnsan hakları, kadın hakları, çocuk hakları... Bunları anlatan yığınla kitap, tonlarca yazı, konuşma... Bu uğurda başlarını vermiş nice düşünür...

İnsanlığın yüzyıllar sürmüş çabası, zalim bir papazın direnmesi önünde iflâs mı ediyor?

Korkunç...

**BARBAROS ŞARABI** — Bir sorun oldu bu... Yeşilaycılar kızdılar. Yobazlar kükrediler. Acaba neden şaraba Barbaros adı konulmuş? Biz de merak ettik. Barbaros içer miydi? Yıllarca denizlerde dolaşan Barbaros'un gasbettığı gemilerden, uğradığı adalardan şarapların en nefisini sağlayacağını mı düşündü şarabada bu adı verenler acaba?

Her ne ise. Ama, yobazın yaptığına bakın... İstanbul'da bir gazete -biz görmedik, Cumhuriyet yazıyor. «atamız» dediği Barbaros'un adının şaraba konulmasına içerlemiş, diyormuş ki: şaraba ad vermek için önce gece-gündüz içen büyüklerimizden başlansın; Açıkçası: Atatürk'ten...

Bir anekdot vardır: Mustafa Kemal İzmir'e girdiği gün denize bakan bir gazinoya gitmiş, rakı istemiş. Getiren garsona sormuş: «Kıral Konstantin de burada rakı içmek ister miydi?» Garson kekeleymiş, hayır

mayır demiş. Bunun üzerine Mustafa Kemal, denize bakarak: «Ya ne diye İzmir'i almak istedi?» demiş. Doğrusu mu, mübalâgala mı, uydurma mı, bilmiyoruz. Daha iyisi de, Atatürk'ün halkın önünde, halkın şerefine içmesidir.

İçtiğini halktan gizlememek için de özen göstermiştir. İzmir'de içki sofrası dışardan da görüldüğü için pencerelerin örtülerini indirten valiye çatmış; 9 Ağustos 1928 akşamı Sarayburnu Parkı'nda kadehini halka kaldırarak: «Ben gizli içmiyorum, şerefimize içiyorum!» demiştir.

Ve halk, içtiğini ona helâl etmiştir. Ama, Mustafa Kemal önemli işlerin başında iken, savaşlarda harıta başında iken ağzına bir damla içki koymamış, bunu sonradan açıklamıştır da...

Cumhuriyet gazetesi yobaza Atatürk'ün adını açıktan anamadığı için «korkak, sinsî, rezil» diyor.

Basın özgürlüğü var. Bunu kimisi düşünce özgürlüğü, kimisi de sövgü özgürlüğü (;) olarak kullanır. Ortalıkta Atay'ın deyimi ile- yeni «Volkan» lar türedi. Durmadan Atatürkçülere çamur atarlar, alttan alta Atatürk'ü ve eserlerini kötülerler. Daha geçenlerde. öğrenciler, bu gazetelerden birinin Lâtin harflerini kötülediğini yayınladılar, protesto ettiler.

Yobazlık karşısında yapabildiğimiz karşı yazılarla gençliği uyarmaktan öteye geçemiyor. Herkes yobazdan korkuyor; çünkü oy'u ona bağlıdır.

**MORUK** — Başbakan kürsüde konuşurken milletvekillerinden biri ona «Moruk» lar demiş.

Ertesi gün Milliyet'te bir «manzume» çıktı. Vakıtle Başbakan yazılmış bir övgü... İmza: «Moruk» diyen...

En güzel açıklama bu...

**SON DAMLA KAN** — Kıbrıs olayları üzer'ne, üniversite gençliği bir bildiri yayımlayarak partileri birliğe çağırdı. Bir milletvekili bu bildiriye «tehdit» anlamına almış ve Mecliste kürsüye çıkarak: «Son damla kanımıza kadar mücadele edeceğiz!» demiş.

Anlıyamadık. Kiminle çarpışacak: Kıbrıs çetecileriyle mi, üniversite gençliğiyle mi? Canım, bırakın böyle kanlı lâfları...

**GÖNÜL FERMAN DİNLEMEZ** — Yaşlanmış bir sinema artisti Meksika'da yakışıklı bir balıkçı delikanlı bulmuş. Ama delikanlı kısa zamanda kaçmış. Neden kaçtığını da söylüyor. Sonra efendim, İstanbul'da yine yaşlanmış bir ses artisti kendinden pek çok genç bir ses sanatçısı delikanlı ile evlenmiş; bu delikanlı da kaçmış. Çünkü... Bunlar olağan işler ya, bize ne? Gazete, okuyucularına zorla böyle bayatlamış sevda masalları yutturmakla ne kazanıyor? Okuyucu ne kaybediyor?

**MARAŞLI GENÇLER** — Maraşlı ilerici gençler, geçenlerde, evlenen delikanlıların kız babasına vermek zorunda olduğu «başlık» aleyhinde bir bildiri yayınladılar. Arkasından, üç genç kız, bunun uygulaması sayılan bir davranışta bulundular ve evlenecekleri gençleri «başlık»tan kurtarmak için onlara «kaçırlar».

Bu protestolar, kızlarını mal gibi para karşılığında veren babalara bir ders oldu mu acaba?

**350.000 KİŞİ İMİŞ** — Dost'un geçen sayısının baş yazısında, Mevlâna'ya 17 Aralık civarında 35.000 kişinin uğradığı yazılı idi. Ulus'un sayılı haberinde okuduğumuza göre ziyaret edenlerin sayısı 350.000 kişi imiş.

Önemi dolayısıyla duyururuz.

(26 sayfada)

# VATANDAŞ Türkçe Konuş!

**S**oyut ilkelere somut gerçeklere... Kendi toprağımıza yerleşmek, ilkeleri türkçeleştirmek, türkçeleştirmek...

«Soyut ilkelere somut gerçeklere aykırı mı ki böyle söylüyorsun?» diyebilirsiniz. «Soyut ilkelere somut gerçeklerin araştırılmasından çıkıyor mu?»

Soyut ilkelere elbette somut gerçeklerin araştırılmasından çıkıyor, soyutla somut bir bakıma elbette birbirinden ayrılmaz şeyler. Ama beni burada ilgilendiren, genel olarak soyut ilkelere ve somut gerçeklere meselesi değil. Ben, soyut ilkelere somut gerçeklere geçelim, kendi toprağımıza yerleşelim derken, biraz da soyut ilkelere (Daha doğru bir deyişle, burada, toplumcu düşüncenin) başka tarih dönemlerindeki toplumların somut gerçeklerinden çıkarılma olduğunu düşünüyorum. Toplumsal gelişmenin, toplum yapısının değişmesinin bilimsel kanunları bu araştırmalarla ortaya kondu; bu bilimsel kanunlar, genel olarak, bütün toplumlar için geçerli. Doğru. Ne var ki biz, bir yerde, bilimsel kanunların kendi somut gerçeklerimizi araştırmak için bir araç olarak kullanılacağını unutupuz; bilimsel kanunlar, bakıyorsunuz, inanç oluvermiş!

Soyut ilkelere somut gerçeklere... Toprak reformunun demokratik düzenin vazgeçilmez şartı olduğunu söylemek yerine Türkiye'de toprak reformunu nasıl gerçekleştireceğiz sorusuna cevap vermek...

Soyut ilkelere somut gerçeklere... Sosyal sınıflar üzerine genel tarifler yerine Türkiye'deki sosyal sınıfların tarih içindeki belirginliğini, özelliklerini, niteliklerini, bugünkü durumlarını gözler önüne sermek...

Soyut ilkelere somut gerçeklere... Kalkınmanın sanayileşmek demek olduğunu tekrarlamak yerine Türkiye'nin sanayileşme meselesini nasıl çözebileceğini göstermek...

Soyut ilkelere somut gerçeklere geçelim, derken bunları düşünüyorum. Bunu istemek, soyut ilkeleri bilmiyorum, toplumcu düşüncüyü de, toplumcu olmayan düşüncüyü de bütün zenginliğiyle öğrenmiyelim demek değil elbet. Çünkü yeryüzündeki kültür birikiminden yararlanmadan kendi meselelerimizi çözemeyeceğimiz apaçık bir gerçek. Ama artık «filin incelemesine giriş»i bırakalım!

**İ**nsanoğlunun bilgisinin ortaya çıkardığı hakikatler somut şartlara bağlanmalı; hayattan koparılmamalı. Çünkü bilim düşüncesinin temel direklerinden biri şudur: Soyut hakikat yoktur, hakikat somuttur.

Hakikat somut olduğu için, olaylara, gerçekliklere genel formüller ve şemalarla yanaşmamak gerek. Bilimsel düşüncenin ilkeleri, araştırmalar için yol gösterir. Bu ilkeleri soyut bir şema haline sokarak,

bu soyut şemalardan hareketle, somut gerçeği bütün ayrıntılarıyla incelemeyen, yalnız mantık yürüterek, tımdengelim yoluyla somut bir soruya cevap vermeye kalkışmak kadar yanlış ve bilim düşüncesine aykırı bir şey olamaz. Olayları göz önünde tutmak, hadiselerin somut zincirlemesini görmek, değişen şartları çözümlenmek ve bu şartlara göre hareket etmek gerek.

Bunu yapmak, öğrenmekten düşünmeğe geçmek demektir.

**Ö**ğrenmekten düşünmeğe geçiş ülkemizde de başladı artık. Soyut ilkelere somut gerçeklere doğru bir açılış, bu. Örnek mi istersiniz? Daha düne kadar toplumcu eğilimdeki herkes Türkiye'de sosyalizm istiyordu. Ne var ki toplumumuzun bugünkü gelişme döneminde sosyalizmin kurulamayacağını anlamak için sosyalizm sözünün ayağa düşmesini görmek mukaddermiş!

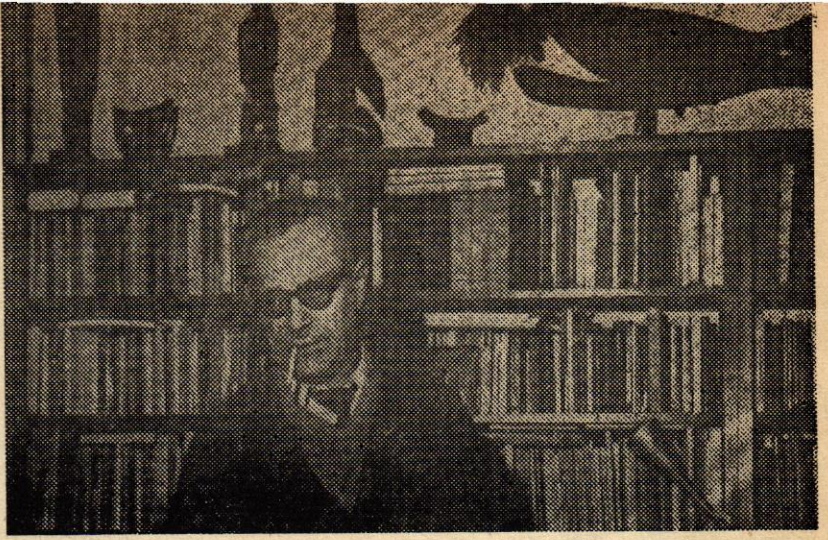
Paradoks yapmak için söylemiyorum bunu. Çünkü sosyalistlerimizin toplum gerçeklerimizle, halkımızla haşırüneşir olmağa başlamalarının en olumlu sonucu hence budur. Dikkatli gözler farkına varmıştır: artık sosyalizmi kurtarmak değil «kapitalist olmayan yol» dan kalkınmamızı gerçekleştirmekten söz ediliyor!

Elbette son amaç, gerçekten mutlu, gerçekten hür, gerçekten refah içinde Türkiye'nin yani sosyalist Türkiye'nin kurulması. Ne var ki Türkiye'de bugünden yarına sosyalist bir düzenin kurulmasını isteyenler, toplum kuvvetlerinin ilişkilerini, halk yığınlarının siyasi şuur seyyesini gözden geçiriyorlar; böyle bir ülkede günün meselesinin sosyalizm olamayacağını anlamıyorlar. Oysa sosyalizme ancak bir geçiş döneminden sonra varılabilir. Toprak reformunu yapmak, milli ekonominin gelişmesini köstekleyen engelleri ortadan kaldırmak, halkımızın maddi ve kültürel yaşama seviyesini yükseltmek, vergi reformunu gerçekleştirmek, milli gelirin sosyal adalet ilkesine göre dağılımını sağlamak, eğitim meselesini çözmek hep bu dönemde gerçekleştirilecek işlerdir.

«Eh, sosyalizme yapacak pek bir şey kalmadı!» diyenler bulunabilir ama, ayağa düşen şekliyle değil, gerçek anlamında sosyalizmin kurulabilmesi ancak bu temel yapı reformlarının gerçekleştirilmesine bağlıdır.

**D**üşünürlerimiz, aydınlarımız, bilim adamlarımız halkla birlikte, halk yararına yürütülen bir siyasi hareket içinde yer aldıkça Türkiye'de de öğrenmekten düşünmeğe geçiş hızlanacak ve Türkiye kendi toplumsal meselelerine gerçek çözüm yollarını bulurken yeryüzündeki toplumsal düşünce birikimine de bir şeyler katacaktır.

# Tristan Tzara öldü



DERLEYEN: SELÂHATTİN HİLÂV

Tristan Tzara Kitaplığının başında

«Başlangıçta Söz vardır.

Ama Söz öyle işler karıştırdı ki, sonunda herkesi aldattı. Tristan Tzara, önce kaosu yaratarak bu kargaşaya bir düzen verdi.»

«René Lâcote ve Georges Haldas'ın önsözünden.» (Poètes d'Aujourd'hui, 32)

Ünlü J. J. Pauvert kitabevinin «Yedi Dada Manifestosu»nu yayımlamasından bir kaç hafta sonra, Tristan Tzara, 24 Aralık 1963 günü öldü. Modern şiirin (Apollinaire ve Cendrars ile birlikte) en önemli kurucuları arasında yer alan Tzara, öldüğü zaman altmış yedi yaşındaydı. Romanya'da doğmuş, Zürih'te öğrenim yapmıştı. Yine aynı şehirde, 1916 yılında, ünlü Voltaire Kabaresinde Dada akımını yarattığını duyurmuştu. Dada, hem kendi taşıdığı özellikler hem de Gerçeküstücülüğe (Sürréalisme) alan hazırlamış olması bakımından yüzyılımızın en önemli şiir olaylarından biridir. Tzara, Dada'yı tanımlarken şöyle diyordu: «Dada, h'ç bir anlam taşımaz kendinde... Bizden yana olanlar, herşeyden önce özgürlüklerini korumaya bakarlar... Kabullendiğimiz hiç bir teori yoktur bizim...» Gerçekten de, Tristan Tzara için en önemli şey «bireysel özgürlük»tü. İnsanın dışında ve üstünde hiç bir şey tanıımıyordu Tzara.

Nitekim sırf bu bakımdan, gerçeküstücülüğü zorla canlı kılmağa çalışan Breton'un bu çabasını doğru bulmadığını belirtmişti. Tzara, herhangi bir akımın ileri sürdüğü düşünceler amacına ulaşır, ortaklaşa bilgi alanına girerse, bu akım artık devrimci olmak özelliğini kaybeder, diyordu.

Tzara'nın gözünde, geçmişin sürekli olarak yerini geleceğe bırakması gerekir. Tzara için en önemli şey, gelişip duran gerçektir. Bundan ötürü, gerçeğin çeşitli yüzlerini gösteren; tarih, arkeoloji, ilkel sanat gibi bütün bilim ve araştırma kollarına ilgi duyuyordu Tzara. Şiirin maddesi olan dile de bu açıdan yanaşıyordu. Tzara, geleceği doğurtma aracı olarak en fazla şiire önem veriyordu. «Kesilmiş ağaçların kabu-

ğu altında, gelecekte ortaya çıkacak nesnelere görüntüsünü ararım ben.» diyordu.

Tzara, başkaldırmanın, sınır tanımayan mutlak bir davranış gibi görülmesine de karşı çıkmış ve böyle bir davranışın, sonunda, topluma bir çeşit başeğme haline dönüştüğünü anlamıştı. 1918'de şöyle yazıyordu: «Ben her sisteme karşıyım; en aklayakım s'steme de karşıyım. Ama sistem sahibi olayım diye hareket edenlere de karşıyım.» (Manifesto) Tzara'nın şair ve düşünür olarak önemi, bu çelişmede saklıdır işte.

Tzara, aradan zaman geçince, her şeyden önce lirik bir şair olduğunu ve sonra da, içinde yaşadığı dünyanın gerçeklerine karşı, bütün özgürlüğünü muhafaza ederek bir tavır takınması gerektiğini anladı. Özellikle İspanya içsavaşı, Tzara'nın üzerinde derin etkiler bıraktı. «Dil anarşisti» olarak tanınan Tzara, toplum gerçekleri karşısında, şair olarak belli ve bilinçli bir tutum gösterdi. Şiirlerinde savaşı şöyle anlatıyordu.

*«Ağır ağır ilerliyorum*

*Kaybolmuş gözleri gördüm savaşı*

*Savaştan başka yere bakmak için yakaran gözleri,*

*Kamaşan gözleri savaşı*

*Korkak gözleri, alçak gözleri*

*Seven kadınların kız çocuğu gözlerini*

*Anaların gözlerini bırakın şimdi*

*Onların gözlerindeki ışıltı*

*Gözlerimizdeki aydınlığı dönmemesine alıp götürdü...»*

Tzara, Apollinaire üzerine yazdığı bir yazıyı, «Apollinaire öldü mü?» diye bitirmişti. Bu kendis için de sorulabilir: «Tzara öldü mü?»

M. ANTIPYRINE'İN İKİNCİ  
GÖKSEL SERÜVENİNDEN

Mademe Lâf-kesiş

sevgisiz limonatayla kabarmış düdük - örtük alt-sa-  
bahcıl büzülme - bozkırlar ve büyük karvrayıcılık-  
larla yutulmuş ayrılmaz saatlerin hesabı carisi - her  
zaman okunaklı ve bükülgen - 100.000 frank serma-  
yeli - pijamasını giymiş olan Antipyrine yünden bey-  
ninin parmak uclarında sakladığı havagazi sözcü-  
ğünün düşmesine aldırıyor. Bugün kesinlikle doğ-  
ruluyabiliriz ki kuş ayaklarının makinamsı istakoz-  
ları fransız zincifrelerinin gök gürültüsü ve çiniden  
ve fişekten heykelciklerin kırıntıları ciğerlerinin uy-  
sal kıvrımlarını dolduruyordu. Körpe ve erdişi sar-  
kıtlardan bir sakal çeviriyordu havuzu ve tutkun gü-  
cünün manivelâsını. Doğa kiraz ağaçlı cıvasıyla kav-  
gacı gam'larını savaş düzenine sokuyor. Ağaç ülke-  
sindeki tek mirasyedi sinirli tikiyle beslenmede. Bir  
kas gibi açık kitap - sol acıda duruklaşır - yemekten  
sonra her sayfanın altında bulduğumuz saat - yete-  
nekli şapka kesin belirlilik tıp kurbanı sevimli kara  
yüzlülük işkence yeri.

Yarar-gözetmez Beyin

yataklı vagona okşadım i'vazelin  
boyutlar süneğendir ve aşk dört metre  
bizim bizim aşkımız çürük bir buzul gibi sarkar  
yırtık pırtık  
al iç çek knock-out et

Monsieur Aa

tzaka tzak tzaka tzak kayar tzaka tzak tzaka tzak  
çek ağır ağır sandal kızıl ve cırlak dölüt  
ve kadın sıçrar bumarassasa yatağından  
ve kadın sıçrar ansızın bumarassasa yatağından  
ve kadın sıçrar bumarassasa yatağından ve koşar  
lâmbayla bacaklarının arasındaki

Monsieur Saturne

bak dil olan sarkaca  
sana ısıyı söyleyecek olan ikilenmiş göz yaşı

Yarar-gözetmez Beyin

içerimiz saydam tekhücreliler gibi  
uzun uzun uzun uzun uzun uzun uzun uzun uzun  
uzun uzun uzun uzun  
1916

**b**izde çiçekleri tutuşur sarkaçların ve tüyler aydınlığı  
kuşatır  
uzak kükürtten sabahta zambaklarını yalar inekler  
oğlum  
oğlum

sürüklenelim her zaman rengiyle yeryüzünün  
metrodan ve gökbilimden daha mavi bilinen  
çok zayıfız  
ağzımız yok  
bacaklarımız kaskatıdır ve birbirine çarpar  
yüzlerimizin yok biçimi billûrdan-  
yıldızlar gibi güçsüz noktalar yanmış ateş çılgın  
kilise: zigzaglar çatırdar  
telefon  
ısırmak halatları sıvılaştırmak  
yay  
tırmanmak  
yıldızcıl  
bellek  
kuzeye doğru çift yemişiyle  
çiğ deri gibi  
açlık ateş kan

1918

PARLAK  
SIÇRAYIŞLAR

Deniz yıldızlarının yolu üstünde

Federico Garcia Lorca'ya

**h**angi yel esiyor yalnızlığı üstünde yeryüzünün  
sevdiklerimi anımsıyorum da ben  
ölümün soluyarak yuttuğu incecik iç yıkıntıları  
ağır avlanmalarından ötede zamanın  
bora tad alıyordu pek yakın sonundan  
kumun yuvarlaklaştırmadığı sert kalçasını daha  
ama dağlarda ateş ağları  
av ışıklarını boşaltıyordu besbelli  
yavaş yavaş ölen bir dost gibi solgun ve kısa  
sözlerle çevre çizgisini anlatamadığı kimsenin artık  
ve ufuktan hiçbir çağrının yardım edecek zaman bu-  
lamadığı  
yalnız yitmesinde ölçülebilen biçimine

ve böylece bir şimşekten ötekine  
sert sağrısını hayvan uzatır durur  
düşman yüzyıllar boyunca  
tarlalar arasında kimi gösterişten kimi cimrilikten  
ve kopuşunda belirir anı  
çatırdıyan odun gibi göstererek var oluşunu  
ve bağdaşmaz gerekliliği

gecenin atı dört nala gitti ağaçlardan denize  
ve birleştirdi bin tane acıyan karanlığın dizginlerini(  
insan göğüslerinin saldırıya karşı koyduğu yerde  
böğürlerine takılmış bütün mırıltılarla  
sürükledi çitler boyunca  
birbirlerini yakalayan sonsuz kükremeler arasında

kaçışarak suyun gücünden  
ölçüsüzce geliyorlardı arka arkaya yok edilemezken  
en küçük mırıltılar ve suyun yüzüne çıkıyorlardı  
tünellerin ormanların kent sürülerinin  
koşumlu denizlerin geçtiği yenilmez yalnızlıkta  
bir çok ülke-soluklu tek bir adam  
çağlayanlarla birleşmiş ve kayan üzerinde parlak bir  
çeliğin

bilinmedik ateşten çağrılan arasına geceye  
uykunun bir araya getirdiği kimselerin yok oluşu  
için derin anılarında

denizlerin yağmacısı  
bekleyiş altında eğilirsin  
ve doğrulursun ve her esenleyişinde ayaklarının di-  
bindeki esrik denizi

küşüm direkleriyle yerleştirilmiş olan  
deniz yıldızlarının yolu üstünde  
eğilir ve doğrulursun  
sürülerle kucak kucak esenlemeler  
ve yağın üstünde yürümen gerekir ne var ki  
en güzellerinden sakınsan bile yürümen gerekir ne  
var ki

eğilirsin  
deniz yıldızlarının yolu üstünde  
kardeşlerim ulur acıdan öteki uca  
almak gerekir onları bozulmadan  
elleridir onlar denizin  
aşağılık insanlara sunulan

görkemli yol deniz yıldızlarının yolu üstünde  
«alcachofas alcachofas» güzel Madrid'imdir o benim  
kalay gözlü zeytin sesli  
açık olan bütün yellere  
demir dalgaları ateş dalgaları  
denizin ulu güzelliğidir söz konusu  
onu bozulmadan almak gerekir  
deniz yıldızlarının yolu üstünde  
bu kırılmış devrilmiş dallarıyla ulu güzelliği  
deniz yıldızlarının yolu üstünde  
nereye gider bu yol acıya gider  
insanlar düşer yere kalkmak istedikleriyle  
insanlar türkü söyler ölümün tadına vardıklarında

açıl sonsuz yürek  
yıldızların yolu geçsin diye  
kum gibi sayısız yaşayışından  
ve denizlerin sevinci  
bu sevincin içindeki güneş  
yarınki insanın parıldadığı göğüste  
deniz yıldızlarının yolu üstünde bugün insan  
dikti yaşayışın ilerlemiş simgesini  
nasıl yaşanılması gerekirse  
kuşun özgürce seçtiği uçuşu ölüme dek  
ve sonuna dek taşların ve çağların  
gözleri saplanmış acunun tek kesinliğine  
çağıldıyan rendelenmiş ışığı toprak düzeyinde

1940

## Bize Gelen Kitaplar

● ATATÜRK. Ankara 1963 Unesco Türkiye Millî Komisyonu. 232 S. Metin dışında 15 resim. (İngilizce)

● ATATÜRK: Söylev I. Bugünkü dile çevirenler: Dr. M. Tuğrul - S. Birsal - C. Öztelli - M. S. Arısoy. Ankara 1963 Türk Dil Kurumu 296 S. 1 resim. 10 lira.

● ATATÜRK ŞİİRLERİ. Hazırlayan: Behçet Necatigil. Ankara 1963 Türk Dil Kurumu. VII - 206 s. 5 lira.

● ATATÜRK ve TÜRK DİLİ. Yazarlar: V. Hatipoğlu - M. Özgü - A. Dilâçar - K. Ertop - Y. K. Karasmanoğlu - H. R. Tankut - H. Z. Koşay 145 S. 10 lira.

● ATATÜRK'TEN 20 ANI. Yazar: Dr. Mehmet Ali Ağakay. Ankara 1963 Türk Dil Kurumu. 38 S. 100 kuruş.

● ÇANLI MAYMUN LOKANTASI. Oyun. Yazar: Güngör Dilmen. İstanbul 1964 İşlem Yayınları. 56 S. S. resimli. 250 kuruş.

● CLERAMBARD. Oyun. Marcel Aymé'den çeviren: Salâh Birsal. Ankara 1963 Millî Eğitim Bakanlığı, 148 S. 260 kuruş.

● COMME AUTREFOIS. Poems. Yazar: Turhan Doyran, Liege 1963 Editions Européennes Emergences. 56 S. resimli.

● DİKEN. Hikâyeler. Yazar: M. Necati Özsu. İzmir 1964 Adres: M. N. Özsu, Ulaşım, Seferihisar. 48 S. 250 kuruş.

● DİYARBAKIR VE GAZIANTEP UNESCO HAFTASI. Ankara 1963 Unesco Türkiye Millî Komisyonu.

● EKŞİK KOŞU. Şiirler. Yazar: İbrahim Ergin. İzmir 1964 (İnegöl) de Elif Yayını. 55 S. 3 lira.

● EMİ. Muazzez Menemencioğlu'nun şiirleri Ankara 1963 adres: İnkılâp sokağı 25/3 Ankara. 19 yaprak. 3 lira.

● FAZİLET MÜCADELESİ. Yazar: John F. Kennedy. Çeviren: Arif H. Özbilen İstanbul 1963 Işık Kitapları, 268 S. 5 lira.

● GİZLİ ORDU. Oyun. Yazar: Bendam Behan. Çeviren: Güner Sümer. İstanbul 1963 İşlem Yayınları. 89 S. 3 lira.

● KANUNNAME-İ İHTİSAB-İ BURSA. Yayınlayan: Türk Standartları Enstitüsü. Ankara 1963. 30 S. + 17 S. fotokopi, Büyük boy.

● KAPILAR. Oyun. Yazar: Orhan Asena. Les Portes. Çeviren: Tahsin Saraç. Ankara 1963, 79 S. 5 lira.

● KAVEL. Şiirler. Yazar: Hasan Hüseyin. İstanbul 1963 Ataç Kitabevi. 48 S. 2 lira.

● MUSTAFA. Çocuklar için oyun. Yazar: Orhan Asena. Ankara 1963 Türkiye Öğretmenler Bankası. 70 S. resimli. 250 kuruş.

● SEVİDEN YANA. Abdullah Rıza Ergüven'in şiirleri. İstanbul 1963 80 S. 2 lira.

● SÜRELERİN SÖZÜ. Mehmet Kıyat'ın şiirleri. İzmir 1964 adres: P. K. 161 - Diyarbakır. 31 S. 250 kuruş.

● TARIMDA SOSYALİZM. Yazar: Hilmi Özgen. Ankara 1964. 99 S. 350 kuruş.

● TÜRK EDEBİYATI. 1963. Mehmet Fuat'ın seçtikleri. İstanbul 1364 (de) Yayınevi. 200 S. 750 kuruş.

● ÜNLÜ SİNEMA REJİSÖRLERİ. Yazar: T. Kakiç. İstanbul 1963 Elif Yayınları. 143 S. 5 lira.

Orhan Asena'nın

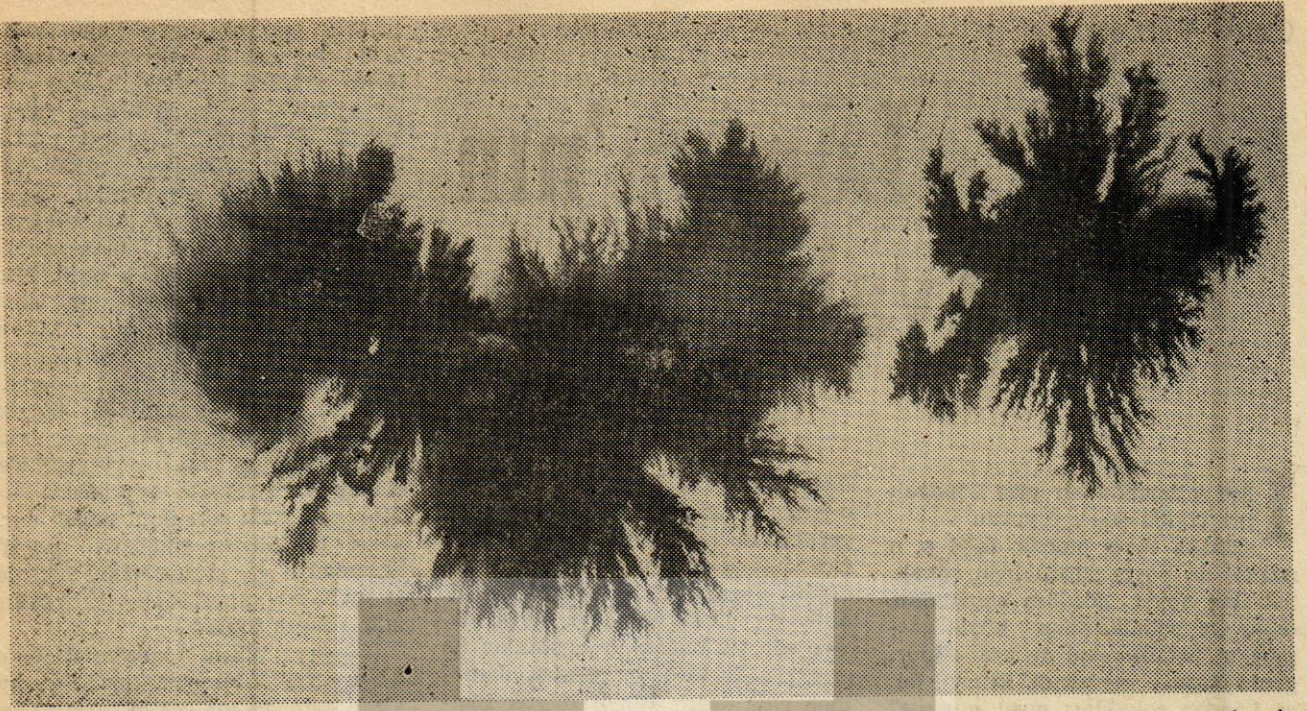
**KAPILAR**

Piyas

Çeviren: Tahsin Saraç

**LES PORTES**

5 Lira



Desen: Sema BİLGİN

# SENİ YAŞAMAK

A —

**S**eni yaşamak için şimdi çok uzaktayım  
Dağlarıyla karanlık bir köyün ortasında  
Yaşayan insanları birer birer tanırım  
Bilir misin onları ne kadar yakın bana

B —

Anlatırım onlara. Ve söylesin karanlık  
Yıldızların altında unuttuğum şarkıyı  
Hatırlatır ansızın şimdi acı bir ılık  
Çocukluk yıllarında yaşadığım sevdâyı

# TÜSTAY

Anlatırım onlara. Saçlarını örerken  
Rüzgâra karşı duran yaramaz çocukları  
Sabahın ilk ışığı ortalığa düşerken  
Bir yürek ateşiyle sevişen dudakları

Anlatırım onlara. Uzanırken dağlardan  
Kıyısına denizin vurduğu o yalnızlık  
Sanki bir dağ çiçeği yakamıza takılan  
Unutulan bir aşkın verdiği o sıcaklık

C —

Seni yaşamak için şimdi çok uzaktayım  
Dağlarıyla karanlık köyün ortasında  
Oynayan çocukları birer birer tanırım  
Bilir misin onları «—Öğretmenim» der bana

Nurer UĞURLU

# Londra'nın Ayak Takımı

1850 yıllarında bir gün Londra'lı bir çöpçü şöyle diyordu :  
«Başka türlü olacak değil a, o zaman da böyle süprülürdü sokaklar. Ben böyle gördüm babamdan, onlar da babalarından böyle görmüşler, benim veled de aynı süpürgecinin sapına yapışacak. Bin yıl önce Londra sokakları nasıl mıymış? Bana ne, ama herhal böyleydi sokaklar, bugünkü gibi. Sokaksız şehir olur mu bey'im? E, pekiy, o zaman, mangırlılar evlerine kömürü nasıl taşıtıyorlar? Meyânelere bira gökten inecek değil a! Bir yoldan geçecek bu! Bağışla, beyim ama, saçma sapan konuşuyorsun!»

— Londra'lı çöpçüye «Vay, cabil, vay!» diyeceğiniz gel'yor ama, sanki biz, daha önce olup bitenleri bugünün mezurasıyla ölçmüyor muyuz, geçmişin süprütüsünü şimdiki elektrik süpürgeleriyle süpürmeğe davranmıyor muyuz? Hem o biçare çöpçüden o zamanki Londra'nın nasıl büyük bir değişme geçirdiğinin bilincine varmasını beklemeğe ne hakkımız var! Şimdi bile öyle c'nfikirli çöpçü bulsak, al süpürgeyle farasıyle, Belediye Başkanlığı makamına oturt!

Açıktan konuşmıyalım da anlatılmı bari, neymiş o ara Londra'nın geçirdiği değişiklik. Tâ Endüstri Devriminin ar'fesine kadar, bütün Avrupa şehirleri gibi, Londra da görünüşçe, yapıcı bir ortaçağ şehriydi. Ondokuzuncu yüzyılın başlarında, koca başkent'in sakinleri, gürlütüden, kokudan, tikiş-tikişlikten yakınırlardı ama, gine de şöyle bir raz açıldı mı, kırılığa, açık-havaya kavuşurlardı. Şimdi Londra'nın göbeği sayılan Strand'den bakınca üç yel-değirmeni görüntüdü ötede. Oxford Street ile Picadilly arasındaki sokaklarda oturan, doğma-büyüme Londralılar, batıya doğru şimdiki

Hyde Park Corner'in orda, kuzeye doğru da şimdiki Portland Place'in gerilerinde uzanan bostanlardaki teferice çıkarlardı. Portland Place, dediğim, şimdi «BBC» merkezinin olduğu yer. O sivri yapıya bakıp da, yüz elli yıl önceki o bostanlar ne acayip sebzeler yetiştirmiş demek elde değil! Bizim Büyük Elçinin ikametgâhı da o taraflara düşüyor. Uzatmıyalım, daha o zamandan arsa bezirganları kollarını sıvamış, tuğla yığınları bahçelerin, bostanların yeşili üstüne yığılmağa başlamıştı. Londra'nın dallı yapraklı etekleri bir otuz kırk yıl içinde kırılıverdi. O güne dek eşi görülmedik bir şehir çeşidi çıkıyordu ortaya. Londra bacalarının dumanı, İngiltere'nin en ücra köşelerine sokulup, sanki köylüyü, çobanı evinden, ininden, yurdundan uğratıyor, başkentin karanlık, pis kafesine doluşturuyordu. Yüzyılın ilk otuz yılında nüfus, 865.000 den 1.500.000'a fırlayıverdi. Nerde çokluk, orda özgürlükten, sağlıktan, onurdan yoksunluk. Şehir, o adsız, sahipsiz emekçilerin uğultusu altında yenip yutulmuş gibiydi. Nüfus yoğunlaştıkça, uğraşlar da çeşitlendi, dallandı, idüğü belirsizleşti. Asalaklar, asalakların sırtından geçiniyordu. Bir yukarı sınıfın artığı, döküntüsü, bir alttakinin nafakası oldu. Ufak memur, tezgahât takımı Londra'nın dışına kendini ata dursun, parasızlar - pulsuzlar, paçavracılar, çöpçüler, lağımçılar, işportacılar takımı şehrin göbeğinde ki konak yıkıntılarında barındı. Ama b'ir yandan tepki de başladı. Dickens'in romanlarında zehiri zakumuyla anlatılan durum, üst sınıfların vicdanlı üyeleri'ni tedirgin etmeğe başladı. Şehrin sağlık koşulları üzerine soruşturmalar açıldı. 1848 de yayımlanan rapor, akli başında Londralıları bu yaranın bir

an önce onulması gerektiğine inanırdı. Öte yandan ulaştırma olanaklarını geliştirme kaygısıyla yeni yollar açılıyor, bu arada sefalet yuvalarının bir kısmı yıkılıyordu. Ama bu meselenin kökü öyle beş on kazmayla kazınacak gibi değildi. Dâvanın derinliğini bütün girdisi-çıkışıyla toplumun gözü önüne sermek, Henry Mayhew'ya nasib oldu. Hayır-severin insanlık tutkusunu, sosyal bilimcinin dikkatini, yöntem kaygısını, gazetecinin cerbezisini, sokulganlığını, sanatçının anlatma gücünü kaleminde birleştiriveren bu saygı değer insan, 1812 de doğmuş, işe tiyatro yazarlığıyla başlamış, bu alanda ep'y başarı kazanmış, Punch adlı ünlü mizah dergisini kurmuştu. Mayhew, çeşitli gazetelerde çıkan yazılarını, 1851 de «Londra'nın Amelesiyle Yoksulu» adlı kitapta topladı.

Sosyal bilim incelemelerinde önemli bir kilometre taşı olan bu kitap, işin dikkat çekici tarafı, neşterled'ği çıbanlar kapanıp, yerleri b'le kaybolduktan yıllar sonra, ibret-almacasına, hayran-kalmacasına okunabiliyor. Belki de yurdumda bu yaraların halâ işler oluşu Mayhew'yu oşarmama yol açıyor; olabilir. Hüseyin Rahmi'yi de böyle eli-öpülesi bir yazar sayışım belki bu yüzden. Ama ele aldığı sosyal dâvaların ağırlığı karşısında alçak gönüllülüğü sade edebiyat değil, bir hayat davranışı haline getirmiş kalem erbabını küçümsemek de hak-b'imezliğin dik-alâkası. Az iş mi Mayhew'nun başarısı! Dickens bile kimi yerde acı gerçekleri bir gözü yaşlı duyarsılığa sarmalarken, sen tut, Victoria beyzadelerinin salonlarında lâfının bile açılmasını büyük ayıp saydıkları o şebek güruhunun hayatını bütün ç'rkefiyle, bütün acılığıyla kafalara dank ettirmeyi kendine iş edin! Kenar mahallerin leş gibi koktuğunu mu anlatacaksın, öyle yuvarlak lâflarla yetinmiyeceksin, adeta bu işin sorumlularının burunlarını kaldırmalara sürtercesine, gidip orta büyüklükteki bir atın bir günde ne yediğini, içtiğini, bunun ne kadarını işediğini, sıçtığını inceleyeceksin, günde 7,5 kilo saman, 2,5 kilo yulaf yiyor, 16 litre su içiyor. bunun 14 kilosunu fişkı, 1,5 kilosunu idrar olarak dışarı atıyor, d'yeceksin, sonra da gir'şeceksin hesaba, günde şu yoldan şu kadar at, şu kadar inek, şu kadar domuz, şu kadar koyun geçiyor diye... Bu nezih bahsin sonuna doğru dantelâ.



lı Victoria mendillerinin nasıl fora edildiğini söylemeğe lüzum yok! Sen tutacaksın, o zamanlar insandan sayılmayan ayak takımının en hurda gibi görünen özelliğini b'ruaşıka hikâyesi gibi özene bezene anlatacağın, çünkü anlamışsın hayatın bir bütün olduğunu; lağımçıların kiliseye ömürlerinde kaç kere gittiklerini soruşturduktan sonra, kirli donlarını nerde yıkadıklarını sual etmede bir yakışıklılık olmadığını kavramışsın artık. Onunla da yetinmeyeceksin, bu cıçığına kadar öğrendiğin insanların gine de içine işliemediğin bir derinliği, bir meçhulü, kimine göre tarısal, kimine göre insanca b'rkendini-aşmağücü olduğunu şezecüksin, en âdi görünen yanlarını sıralarken aklından çıkarmıyacaksın bunu; meselâ, sebzevatçıların tiyatroluların perdecilerinde nasıl patırdı çıkardığını anlatırken, perde aralarında şu türkiyü hep bir ağızdan okuduklarını anacaksın :

Paytak Dick'in bir merkebi vardı,  
Merkep otsuz, Dick anzorotsuz  
durmaz;  
İçme'lan, dedik sana, şu zikkımı,  
Polisler gözünün yaşına bakmaz

Ot bitmez kodesin avlusunda,  
Gard'yan desen, hilafsız domuz;  
Anladık, dayanır Dick'in merkebi,  
Bu, bir gün değil ki, yemsiz  
susuz!...

Belki de hakkında hayırlı oldu,  
Cennette ona da bir yer bulur,  
Hep açlıktan zırlıy'cak değil ya,

Şimdi de keyfinden anırıyordur.  
Sonra da konu ciddi, ben de  
ciddi adamım diye, gözlüklerinin  
ardından kavanoz balığı g'bi bak  
mıyacaksın hayata, etrafında dö  
nenlerin civıltısı gözlerinin içine  
vuracak, meselâ ümmî sokak satıcı  
larının aralarında mektep görmüş  
lere okuttukları beş on cüm'eyi na  
sıl kendi yaşama çerçeveler'ne şıp  
diye yerleştiriverdiklerini görüp, o  
kumuşluğun tafirasından yakını  
kurtaracaksın ve edebini takınıp  
anlatacağın:

«Sebzevatçılar resimli dergilere  
pek düşkün. Hele bir tanesi var,  
cebinde herdaim bir resimli dergi.  
Geçen gün beni sokakta çevirdi. Fi  
til gibi sarhoş. Gine dergi çıktı cep  
ten. «Kim bu karı? Oku bana bir!»  
dedi. Çariçe Katerina diye okudum  
bir şeyler. «Amma malmış ha!» de  
di. «Yahu, neler biliyorsun sen!» Gi-

ne bir gün sıkıştırdı beni dördü bir  
den, «Oku şunu!» diye. «John oku  
yordu, çağırıldı yarıda kaldı.» O  
kudum ben de :

«Venetia Trelawney, yanakları  
al al, gözleri pırıl pırıl, göğüsleri  
helecandan kalkıp inerek, oturma  
odasına daldı, kendini koltuğa attı.  
Tam kuş tüyü yastıklara o muhte  
şem vücudunu yerleştireceksen, çat  
diye bir ses oldu. Yerinden doğrul  
masına kalmadı, o kapanlı koltu  
ğun yanlarından fırlayan kelepçeler  
bileklerine geçiverdi. Derken arka  
lıktan uğrayan iki çelik kuşak o  
muzlarını sarmaladı. Venetia Tre  
lawney'nin dudaklarından canhıraş  
b'ri çığlık koptu. Ama ne fayda! Ar  
tık bilinmeyen ellerde esirdi. Şunu  
da hemen ilâve edelim ki, kelepçe  
lerle çelik kuşaklar hep kadifeyle  
kaplıydı, Venetia'nın canını acıt  
mak şöyle dursun, siyah kadife çı  
plak omuzlarıyla kollarında gözü ok  
şayan bir renk tezadı yaratıyordu.»  
Dinleyicilerinden biri dayanamadı.  
«Ulan be, dedi, şu asalete bak, ga  
cozları nasıl aparıyorlar! Bizden  
aldıkları vergiler hep bu kadifele  
gidiyor!»

Biraz daha vaktimiz var, bir  
de şu Napoli Prensinin ahababı ma  
navi dinleyin :

«İşler kesat, beyim. Tad tuz  
kalmadı. Eskiden böyle miydi! Bir  
Napoli Prensi yeterdi dünyalığı  
doğrultmaya. Kapua filan değil, Na  
poli Prensi. Ne zaman mı? Beş on  
yıl önce işte. Ben de sana düdü

demiyorum ya! Adam bir sepet şef  
taliye tam on ş'lin toka ederdı. Mey  
vahoçtan ben sepetine üç şilin ve  
rirdim toptan. Etti mi sana temizlin  
den yedi şilin kâr. Uşağı da ızban  
dut gibi bir zenc'ydı. Asıl o gelirdi  
alışverişe. Allah var, bak, ben, şah  
sıma, yüzünü görmedim pirensin.  
Napoli Kırallının kardeşiymiş. Na  
poli nereye mi düşüyor? Ne bileyim  
ben! Git, Euston istasyonuna, or  
dan söylerler. Ne, Napoli Kırallı Pa  
pa'ya komşu muymuş? Papa da  
kim? Duymadım hiç. T'careti ne?  
Ben müşterimi bilirim, ötes'ne ka  
rışmam. Denizden g'diliyor ha ora  
ya? Deniz mi? Görmedim hiç, şap  
gibiymiş suyu, öyle diyorlar. Balık  
pazarına g'derim kışın yengeç al  
maya, sebzeyle olmuyor hep. Deniz  
nerde mi? Sen onu balık pazarında  
ki reislere sor, oturmuşlar üstüne!  
Herşey ateş pahası, cız! Ayışığını  
bile narhlıyacıklar nerdeyse! Ay  
burdan ne kadar mı uzak? Ne bile  
yim ben, hiç niyetim yok gitmeğe.  
Uzak olmasına uzak. St. Paul'un ta  
üstlerinde gördüm kaç defa. Güneş  
mi? Aydan daha yakın herhal. Da  
ha sıcak, baksana! St. Paul ne diye  
mi soruyorsun şimdi de? Kilise be  
yahu, Onu bilm'yecek ne var! Bak,  
iç'ni bilmem, hiç girmedim. Duy  
mayan var mı, canım, Tanrı'nın  
kim olduğunu. Yeri göğü yaratmış.  
Denizi kim mi yaratmış? Deniz baş  
ka. Git onu balık pazarından sor!  
Hazreti İsa'yı tabii b'irim. Efendi  
miz, kurtarıcımız. Ah, bir de şu  
benim elb'seleri kurtarsa yok mu!

# TÜSTAV

dünya güzeldi  
kennedy yiğit

**K**aleler burçlarına beyaz bayrak çekiyorlarsa neden  
Neden yenik düşüyor bu kentler Nerde yiğitler  
Komutanlar mı savaşılar mı ya giysileri al şeritli ya kolları bir  
yerinden

Biryerlerden belki bilmiyorsun belki başka  
Başaklara varmadan eller gelinlerde çözülmeyen tel tel örgüler  
Daha sonsuzlardan arda kalan bir yağmur

Ben sütun çıkıyorum mermerden sen aslan yontuyorsun

Sen gidersin askerler gider sen gidersin odalar  
Sen gidersin uzak bakışları elalemin  
Ve bakmaya durulur her sabah yeniden

Ali Hikmet KORKMAZ

Üvey babam olacak hergele oturdu üzerine!»

O zamanlar St. James Parkında taze süt sağılmış, inekten hemen oracıkta sağılmış, dumanı üstünde süt... O cins kuşların durağı, tertemiz, pırıl pırıl parka, bugünlerde biri çıkıp bir inek getirirse, millet kimb'ir nasıl şaşırır! Mayhew, sütçü kadınlardan biriyle konuşmuş. Dediklerini şöyle aktarıyor :

«Park, keyifli yerdir ama, inekten süt sağıp satma, hiç de öyle keyifli iş değil. İneğin başından ayıramadıktan sonra... Ahali sağlığına yarar diye iç'yor sütü. Çoğu genç kadın. Süt iyi geliyormuş hanımlara. Eteklerini bellerine dolayıp, şöyle bir çalışsalar, bak o zaman inek sütü, eşek sütü akıllarına mı gelir! Çocuklar da uğrar bize dılarıyla, kendi kap kacağını yanlarında getirirler. Tenezzül etmezler bizim fincanlara. Geçen gün, iki çocuk geldi! dadısıyla. Biri, «Anama söyleyeceğim, dedi öbürüne, Caroline bir ameleyle el sıkıştı demin.» Dadi, kıpkırmızı oldu. «Söyle, dedi, kime istersen, söyle, o benim ağa beyimdi.» Biz bu parkta kızkardışlarını arıyan ne abiyler gördük, beyim!»

Mayhew bir de, Tahta Kuruşu öldürücüsünü anlatıyor. Boynuna asılı levhada: «Huzur Bozuculara Ölüm! Nizam ve Asayiş'in Korucusu Tiffin ile Oğlu» yazılıymış. Bakalım, tahta kuruşu düşmanı ne anlatmış Mayhew'ya :

«Ben, beyim sade hali vakti yerinde kimseler için çalışırım. Defterimde bütün asillerin adresleri yazılıdır. İnce iştir bizimki'si. Biz, öyle sürüye değil, tek bir tahta kuruşu bulmağa iki günlük yola çağırılırız. Bir keresinde bir Prensesin konağına çağırıldılar. Aradım, taradım yatağını, yok, bulamadım domuzu. Prenses de geldi o sıra. «Bağışla dedim Prenses Hazretleri bulamadım.» O anda işte, bir de baktım, şiltenin kenarına gizlenmiş bizimki. Enseled'im hemen. Prenses de omuzunun üstünden uzandı, baktı? «Seni yaramaz seni, dedi, dün, bütün gece beni uyutmadın.» Tahta kuruşu da bir semizlemiş; ne de olsa mavî, asil kamı!»

Bir de size bastoncunun yakınığını aktarayım :

«Sokakta doğdum, büyüdüm ben; türlü boyaya gird'im. Ama inan bana, bu bastonculuk kadar cehalet iş yoktur. Baston dedin mi,

**S**oygunu bitmiştir artık bütün kentlerin Herkes eksiktir biraz Gülüşünü anlatır korkunç güzel eşkiya Gümüş tüyü terlemiş su koşuşlu atına. Yeryüzünden biraz daha ötede böyle onlar Boşluğa benzeyen en, Çok soluk birileri. Sanki hiç yokmuş gibi düşüncelerden geçen Yavaşça hatırlarlar sonra kendilerini.

En ünlü gerçeği budur ülkeler töresinin Bandolar geçen caddelerden sevinçle Alanlarda barışın kuşları uçurulur Duvarların yıkı göğüne kazanmış kuşlar Ama kanatsız, gözleri silik unutulmaktan.

Şimdi hangi kadını görseniz uzun bir bekleyiştir.

Perdelinde kırmızı çocukları oyun oynayan  
Oben GÜNEY

**B**ir yokluğum ben artık yorgun tanrılı dalgın kırık bir kuyuda yosunlanmış bir köpük çıkan yüce evlerden söz edilmedik kısa

yığınaklar tütsün artık saatlerdeki kum çekilince gürültülü sessizliğine tanın sislibir kurtuluş büklerler denizlere

Güven TURAN

**K**ocamış eşim gitti soğuktan Doksan yaşındaydı puro içerdi Bir ayrımı yoktu uçurtma kağıdından Mutfak kapısından bir gece uçurverdi.

Daha gençtim ben de başladım puroya Bizimki yer çekiminden kurtulduğu zaman Göge erdi başım ta en yukarıya Mutfak kapısını kitleyin aman.

TENNESSEE WILLIAMS

Çev. : Çoşkun ZENGİN

millet bir titizleşiyor! Yok, uzunmuş, kısaymış, kalınmış, inceymiş, eğriymiş!... Elli tane bastonun içinde kendine göresini bulmak da iş mi diyeceksin! Ne konuşuyorsun sen! Bir gel de benle, çıkalım senle satışa bir gün... Bak, gör! Baston bu yahu, üstüne oturmayacak.

sın bunun! Ama anlatabilirden anlat heriflere!»

Gelecek sayıda Mayhew'dan «Kuklacıyla Sohbet»i aktaracağım. Ama bu anlattığım kadarıyla Mayhew'ya kanınız kaynamadıysa, bastoncuyla birlikte iki elim yakanız da.

kalan  
kadın  
savaştan

yığınak

mutfak  
kapısı  
ağıtı

# Ömer Seyfettin'i Okurken IV

## ÖMER SEYFETTİNDE TOPLUMSAL BUNALIM?

Ömer Seyfettin, «milliyetçilik» dışı hikâyeler de yazmıştır. Bu hikâyecimizin hikâyelerini çözümeğe çalıştığımız bu yazı dizisinin (1) en başlarında «Ömer Seyfettin, Osmanlı İmparatorluğu'nun son on yılı içindeki bir toplumu —duygu, düşünce, davranış ve kurumlarıyla— incelenmiş; acı acı yermiştir.» demiştik. Duygulu bir düşünür olarak Ömer Seyfettin'in topluma yalnızca Türkçülük açısından bakması, onu yalnızca bu yönden değerlendirmesi yobazlık olurdu. Kaldı ki bu «son on yıl» içinde bu toplumu kökünden sarsan, yıkan olaylar, özellikle koskoca bir Dünya Savaşı olmuştur. Onun, halkın acılarına ilgisiz kalması beklenemezdi. Nitekim, o, özellikle I. Dünya Savaşı'nın İstanbul halkına ettiklerini —daha çok— Makul Bir Dönüş, Zeytin Ekmek, Düşünme Zamanı, Şefkate İman, Velinimet, Acaba Ne İdi? adlı hikâyelerinde ve Mahcupluk İmtihanı'nda —acı bir dille— anlatır.

Ömer Seyfettin, I. Dünya Savaşı ve sonrasında İstanbul'daki değerler alabarasını, kıtlığı ve ahlâk —terbiye bunalımını daha çok Cabi Efendi dizisinde gözlerimizin önüne serer.

O güzelim Mermer Tezgâh hikâyesinde portresini, bize yakından çizdiği Cabi Efendi, «dünyanın ahvalini tetkik»e (2) meraklı «her hadisenin sebebini aramak» «bulduğu sebebi de, hattâ bizzat hadisin mevzularını gösterip kabul ettirme» (3) «illetinde», «büyük irfan sahibi» (4) tok sözlü, dinamik bir ihtiyardır. «Yiyeceği, içeceği» yerinde, orta halli halktan birisi, belki bir esnaf çocuğu olduğunu da bilmeliyiz.

Hikâyecimiz, Savaş öncesi İstanbulu'yle Savaş sonrası İstanbulu'nu keskin çizgilerle kıyaslayabilmek için beylik bir yola baş vurur, Cabi Efendi'ye bilincini yitirterek onu tam dört yıl -Savaş boyunca- tımarhaneye kapatır. Dama Taşları adlı hikâyede tımarhanedeki yaşamasının bir örneğini gördüğümüz Cabi Efendinin daha buradan çıkarken ilk karşılaştığı değişik değer para değeri olmuştur. İlk olarak doktorun elinde gördüğü kâğıt paranın para olduğuna (5), ortada altın, gümüş, nikel değil, hattâ eski bakır

meteliklerin bile kalmadığına, «üç senede yüz yetmiş beş milyon banknot basıldığına» (ki «bu, beş yıllık bütçedir.» (6) ) inanmaz. Sonra da kâğıt paranın gerçekten geçtiğine şaşır kalır. Hele her şeyin değeri akıl almıyacak ölçüde, «yüzde on bin artmıştı»r (7). On paralık gazete kırk paraya çıkmıştır. (8) «Çakal erikleri (nin) okkası doksan sekiz buçuk kuruşturu(r)» (9), bir fincan kahve on kuruştur (10); «yağın okkası sekiz yüz otuz, pirincin yüz elli üç, şekerin iki üç doksan üç, kahvenin yedi yüz altmış iki kuruşturu(r). Kavaf işi çocuk patikleri on sekiz lira (dır) (11); bir dükkân için bile çok bulduğu para bitkin bir ineğin fiatıdır. (12)

Böyle bir dünyada halkın durumu ise içler acıdır. Ömer Seyfettin bunu —savaş öncesiyle de kıyaslayarak— dokunaklı bir dil ve en keskin çizgilerle şöyle anlatır: «... bütün bu insanların çehreleri sararmış, tunç rengine çalmıştı.» (12') Cabi Efendi'nin «etrafından üstü başı perişan takır takır takıncı adamlar geçiyordu. (O) daha bir kolalı gömlekleliye rastgelmemişti. Dükkânlarda sararmış zayıf kadınların, başı kabak, yarı çıplak, sıksa çocukların pineklediklerinin gördükçe, kendi kendine 'acaba kocaları, babaları camie mi gitmiş' diye soruyordu. Hal? buki namaz vaktine daha çok vardı. Şerbetçi, helvacı dükkânları boştu. Fırınlara kapalıydı. ... Eski kalabak, ucuzluk, şen Üsküdar'ı hatırlıyor 'acaba ne oldu? Yüz senede bir memleket bu kadar değişmez!' diye şaşırıyordu.» (13) «Tentesiz, ipsiz, bayraksız, direksiz, tayfasız kalmış harap araba vapurunun çatlak, siyah bacası» (14) ise bütün bir ülkenin simgesi gibidir.

Cabi Efendi, «evvelâ Avrupada tufan olmuş san(ır). Sonra Cihan harbini duy(ar). Ve otuz bu kadar devlet('in) birbirine harb ilân et(mesini), hiç durmadan dinlenmeden boğazlaşabil(mesini)» (15); hele «Japonya(nın), Amerika(nın), Liberya(nın), Çin(in), filan Almanya ile harb edebil(mesini)» (16) aklı almaz.

Ömer Seyfettin bütün bunları bir «kâbus» (17) olarak isimlendirir. Ona göre savaş ve işte bu sonuçları bir deliliktir. Bu düşüncesini boyuna tekrarlar. Cabi Efendi kâğıt para hakkında bilgi veren doktorun kendini sınıadığını sanır (18), böylesine bir savaştan söz edenler için «bu harifler hiç şüphesiz deli» diye düşünür Onlara «abuk sabuk saçmalayan deliler» (20) gözüyle bakar; esnafa «sen deli olmuşsun» diye çıkarır (21), bütün gördüklerinden «delile-

(1) DOST'un Mayıs, Haziran, Ağustos 1963 sayılarına bakınız.

(2; 4) Mermer Tezgâh (İlk Düşen Ak, 1953, 20. s.)

(3) Mermer Tezgâh (İlk Düşen Ak, 1953, 24. s.)

5,6) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 38. s.)

(5, 6) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 38. s.)

(7, 8, 11, 14, 16, 17) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953 43. s.)

(9) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 40. s.)

(10) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 41. s.)

(12, 12') Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 39. s.)

(13) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 40. s.)

(15, 19, 20) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 42. s.)

(18) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 38., 39. s.)

(21) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 41. s.)

ri imtihan ediyorlar» (22) sanır. Bütün bu insanlar için «Yoksa tımarhane mi boşalmıştı? Herkes saçmalıyor» diye haykırır. Sonunda, ters yüzü tımarhaneye dönerek «Beni içeri tıkmaz, Allah'a şükür! Ya ben akıllanmamışım, ya bütün dünya zır deli olmuş!» (23) diye feryat eder. Ama, onu tımarhaneye geri almazlar. Çünkü, deliren, kendisi değil bütün dünyadır.

Özek çivisi böylesine fırlamış bir dünyada yalnız para değeri alt üst olmamış, insan piyasasında da kötü para iyi parayı sürmüştür. Evet. «Semtin namuslu, çalışkan, zeki, halûk, haysiyetli âli mekteplerden diploma almış kıymetli evlâtları» (artık) ortada yoktur. (Cabi Efendi hangisini sorsa, ya 'Allah Rahmet eylesin, Çanakkale'de şehit düştü', yahut 'Zavallı ailesini geçindiremedi. Sattı savdı. Anadolu'ya hicret etti' yahut da 'Verem oldu... yatıyor...' cevabını alıyordu. Evet, tanıdığı fazilet sahipleri ya ölmüş, ya ölmek için ocaklarını dağıtarak uzak ufuklara kaçmış yahut da ölüm döşeklerine serilmişlerdi. ... akli, namusu, hayâsi yerinde olanlar, sade suya bulgurla... vesika ekmeğine yatıyorlar; aç, perişan, bitkin, canlı iskeletler gibi meğul bir akıbet bekliyorlardı.» (24) «Eski zenginler, eski muteberan şimdi fülusi ahmere muhtaç zavallılardı.» (25)

Buna karşılık, «Eski zavallılar, cahiller, sefiller... zengin olmuşlardı.» (26) «Eski karanlık kahvehane-nin isli peykelerinde 'Eyyam ağaları' namı verilen yeni türeme bir sınıfa semtten de bir çokları karışmış, Şişliye göçetmişlerdi. ...rayiç akçe lira ile bir kaç defa 'arşi milyoner' olan bu eyyam ağaları... hep sefiller, ümmiler, ipten kazıkta kurtulmuş baldırı çıplaklardı.» (27) Nitekim, «malûl, fakir bir ihtiyarın» oğlu olan ve «iptidaiye mektebinde aptesane duvarlarına kötü şekiller çizdiği için kovulmuş, bir daha hiç okumamış», «tulumbacı(ğ), sarhoşlu(ğu), dolandırıcılı(ğ) meslek (edinmiş) Abdülvafi, «bu serseri herif», Cabi Efendi «tımarhaneye girmeden odacı» (iken) «şimdi bilmem ne zade namı altında İstanbul'un en büyük zenginlerinden biri idi. On parasız işe girmiş, akla hayale gelmedik dalavereler çevirerek, gizli siyah çetelerle, âli haydutlarla ortak olarak bir hafta içinde milyonlar kazanmıştı.» (28) «Kayserili imamın askerden tardıolma esrarkeş oğlu da kolayını bulup bir fırın ele geçirmiş, on beş yirmi apartman sahibi olmuştu.» (29)

Yalnız ticaret alanı değil, bilim dünyası da şarlatanların eline geçmiştir. Cabi Efendi'nin bir arkadaşının oğlu, «evvelden biraz ahmaktı. Kerrat cetvelini bir türlü ezberliyemediği için mektepte adını 'Beş kere beş dübeş' koymuşlardı. Şimdi İstanbul'un en büyük, en muhterem bir âlimi «meşhur kimyageri»ydi. (30) Ama bu kimyager, «bu zengin sanat-kâr» öylesine bilisiz, öylesine budaladır ki vesika ekmeğinin içinde neler bulunduğunu bulamaz, bilemez. (31)

«Semerci Niyazi'nin sıracalı bir oğlu vardı. Küçükliğünde gayet fena bir şeye alıştığı için her gece ellerini sımsıkı bağlayıp yatağına arkası üstü yatırılırdı. Hayatını ancak böyle kurtarabilmişlerdi. Yirmi yaşına girdiği halde daha salyasını, sümüğünü topluyamıyor, kambur kambur, dirseklerine kadar elleri pantolonunun cebinde, cami avlularında, viranelerde dolaşıyordu. Harbten evvel iki lafı bir araya getiremeyen bu aptal gayet mühim bir müessesede müdürlük mevkiini ihraz et(miştir)» «bütün işler onun elinde»dir. Ama hâlâ «boş bir öküz gözünden

daha boş, daha baygın, daha mânasız, daha behimi gözleri eskisi gibi bakmak(tadır). Yalnız değişen, «evvelki sıskalığından eser kalmamış, tulum gibi şişmiş, yüzünü koyu kırmızı bir renk kaplamış» olması, her tarafında «altınlar, elmaslar parla»masıdır. (32)

Kadınlar arasında da, bir yanda irziyle, namusla yaşayanların, kursaklarına dört yıla kadar vesika ekmeğinden, haftada yarım kilo zeytinden (32') başka bir şey girmezken öte yanda kötü yola sapmış olanlar her sofrada (yalnız) kırk liralık şampanya iç(32) mektedirler.

Ömer Seyfettin, alt üst olmuş değerleri yeteri kadar anlatamamış, bu «eyyam ağaları»ndan huncını alamamış gibi, onlardan birini, örneğin, «yeni zengin» Hayranzade Şemi Bey'i gözlerimizin önünde daha iyi canlandırabilmek için biricik oyunu Mahcupluk İmtihanı'nı kaleme alır. Cabi Efendi'mizin de rol aldığı bu oyunda değerini yitirmiş eski değerle önem kazanmış, üste çıkmış değersiz yan yana gösterir. Bir zamanların, çok değil dört yıl öncesinin (33) «doksan yedi buçuk kuruş aylıklı» küçük kâtip «Kokoz Şemi»si (34); hâlâ leylâk ile yasemin, menekşe, lâle kokularını ayırdedemiyen, gülden başka bir çiçek tanımayan (34'), telgraf hakkında hiçbir bilgisi olmayan (35), kendisinden —soyadından ötürü— Hayranzade diye bahsettirecek kadar (36) gerçek bir hayvan olan Şemi; bugün «beş milyon lira(lık), köşkler(i), yalılar(ı), apartmanlar(ı), çatanalar(ı), otomobiller(i), motörler(i) (37) olan bir «yeni zengin»dir. «Bu herifte hiç hayâ, merhamet, namus, filân yoktur. Halis bir muhtekirdir. Akli yalnız ihtikâra erer? Kurşına muharebe esnasında kaç Balkan tirenî girmiştir» (38), (39)

Buna karşılık, dört yıl önce kalemde «Kokoz Şemi»nin mümeyyizi olan «Müstemend Beyefendi» maşaıyla geçinememiş, Hayranzade Şemi Bey'e sığınmış, onun yanına «garson dö büro» yani «miço» olarak girmiştir (40). Dört yıl önce önünde «iki kat» olan, «yerden selâm» veren (41) Şemi şimdi kendisine «ulan» (42) diye seslenir, «Bu bizim köpeğimiz» (43)

- (22) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 39-40. s.)  
(23) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 43. s.)  
(24) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 62. s.)  
(25, 26, 28, 29) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 61. s.)  
(27, 30, 31) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 60. s.)  
(32) Acaba Ne İdi (Beyaz Lâle, 1949, 61-62. s.)  
(32') Zeytin Ekmek (Yüksek Ökçeler, 1953, 44. s.)  
(32'') Zeytin Ekmek (Yüksek Ökçeler, 1953, 45. s.)  
(33, 34') Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 4. s.)  
(34, 37) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 6. s.)  
(35) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 31. s.)  
(36) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 38. s.)  
(38) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 24. s.)  
(39) Onun da bir iç dramı olduğunu söylemeliyiz.  
(40) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 4. s.)  
(41) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 4., 5. s. v.b.)  
(42) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 5. s.)

diye hakaret eder. Başkâtîp Peride de etmedik hakareti bırakmaz (44). Müstemend, bütün bu zilletlerle boyun eğer.

Bütün bunların sonucu olarak, «sanki dört sene içinde korkunç bir 'kötülük salgını' bir 'fazilet kıranı' tımarhanenin dışarısını yakmış, kavurmuştu.» (45) Ömer Seyfettin bu «kötülük salgını» ve «fazilet kıranı»na daha çok Düşünme Zamanı ve Şefkate İman adlı hikâyelerinde değinir. Başlarında 1908 sonrası güvenliğini över gibi olduğu Düşünme Zamanı hikâyesinde Ömer Seyfettin, «kumarla geçinen» eski bir kabadayı olan Badik Ahmet'in (46) iyi kötü ekmeğini çıkarmasıyla buna karşılık «namuslu», «haysiyet, mertlik, doğruluk» «tımsali» Ödlek Murat'ın namusıyla yaşamak için çektiği sıkıntıları anlatır. Ödlek Murat, bu Balkan Muharebesi gönüllüsü (47), tam «dört yıl» (48) bir efendinin dört atına günde bir tas yağsız bulgur çorbası karşılığı bakar. Sonunda bir atın ayağına bastığı için kovulur ve köpekler gibi kemik yiyecek kadar (49) günlerce aç kalır. Bu hikâyede önemli olan, Ödlek Murat'ın namusıyla yaşamak için çektiği sıkıntılar kadar, herhalde bir yeni zengin olan efendisinin vicdansızlığıdır.

Şefkate İman hikâyesi ise «İnsanların cemiyeti (nin), içerisi yırtıcı hayvanlarla dolu olan kabletarihî bir orman demek (olduğunu); mantık(in), şiir(in), güzellik(in), iyilik(in) yalnız kitaplarda (kaldığını); insanlar(in), hayvanlardan merhametsiz, kaplanlardan yırtıcı, sırtlanlardan şefkatsiz...» (50) olduğunu anlatır. Bu hikâyede «hak diye bir mefhum taniyan, aç bir sefihe acıyarak iş gösteren insanlar... fazilet, iyilik, merhamet, şefkat(in), bir hayal olmadığını (51)» ispatlayanlar, adi hırsızlardır.

Zeytin Ekmek de, Savaş'ın getirdiği açlık yüzünden kadınların kötü yola nasıl düştüklerinin hikâyesidir.

«Fazilet», «vicdan» bunalımı gibi bir de «terbiye» bunalımı salgındır. «Muhitin değişen, bozulan her şeyi gibi 'terbiye'si de berbat olmuştu... «mahalleleri» «bir terbiyesizlik salgını» sarmıştı. «...erkek, kadın, ihtiyar, genç, çocuk, bütün halk deniz tutmuş sarhoş tayfalara, bunak kaptanlara taş çıkartacak derecede küfürbaz kesilmişti!... Hiçbir sebep yokken fena halde ağızlarını bozuyorlar» (52) «insanın haysiyetine tecavüz ediyorlar»dı. (53)

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Ömer Seyfettin, «ne kadar meşru olsa» (54) da yine savaşa karşıdır. Çünkü, savaş, «insanların hayvanlıklarına ait bir nevi hasletleri (dir). Milyonlarca adamın birbirini ne kadar ulvi bir mecburiyetin sevgiyle olursa olsun —başak biçilir gibi kütlelerle öldürmeleri—... şüphesiz bir vahşetti(r).» Çünkü «bu vahşetin hakim olduğu, topun sadası gürlediği zaman aklın, mantığın, hakkın, vicdanın sesi susuyordu. O vakit hissiyat sahnesinde yalnız behimi bir galebe hırsı, bir kazanç hissi faaliyette kalıyordu.» (55) Bu ise savaşın sonuçlarının en kötüsü olduğu kadar, —söylemeye çalıştığımız— toplumsal bunalımın da nedenidir. Çünkü «bu hal yalnız harb meydanında değil; iktisat ahlâk, muâşeret meydanında da aynı idi. İktisat meydanında 'Kapkaçanın! Vur vuranın! Ar dünyası değil, kâr dünyası!' felsefesini kendine din etmiş bir takım ne oldukları belirsiz yamyamlar türemiş, her şeyin fiyatını yüzde yüz bin fırtalarak koca milleti siyah bir 'açlık, ölüm kıtlık' çemberi içinde inletmişlerdir. Ticaret, ulu orta bir 'ihtikâr' işi olmuştu(r). Namuslu tüccar yavaş yavaş piyasadan çekilmişler, yapılan

cinayetinin dehşetini halktan daha vazıh görebildikleri için bazıları köşelerinde felce uğramışlardı(r). Dövüş meydanında meşru olan behimi hırs, pençesini her müesseseye atmıştır. Bu,... harbin şüphesiz zaruri bir neticesi(dir).»(56)

Gerçi; «Cabi Efendinin muhakemesi ahlâk, namus, haysiyet, insaniyet, merhamet kaydinden âzade serserilerin zengin oluşlarına tek bir sebebe (yukarıdaki) atfediyor, fakat aptalların, ahmakların, humbılların en mümtaz mevkileri nasıl ele geçirdiklerini bir türlü bulamıyordu.» (57) Ama, bizce, bu da aynı ve bazı başka nedenlere bağlanabilir. Savaş, insanlara, hele bilisizlere ölçüsüz bir yüreklilik verir. Nitekim. Cabi Efendi'nin «Ödaya kazara bir dız girince tepesinde sarapnel patlamış gibi korkup dışarı kaçan (oğlu) ihtiyat zabiti ol(muş), Irak cephesinde bir hücum taburunda (hem de hücum taburunda) bölük kumandanı(dir). (58) Böylece, «aptallar, ahmaklar, tembeller» de «ahlâk(sızlıklarından), namus, haysiyet, insaniyet, merhamet»sizliklerinden yüreklenererek —bütün bu «kayıtlardan âzade»— ortaya çıkmakta ve bu ahlâk ve fazilet karambolunda kolayca iyi, dürüst ve namusluları iterek yerlerine geçmekte, piyasadaki namussuzları da koruyarak onlardan destek görmekteydiler. (59)

«Ahlâk, fazilet ve muâşeret» bunalımının bir nedenini de bu ahlâksızların eline kolay ve bol para yani olanak geçmesine bağlayabiliriz. Hayranzade, «Haydan gelen huya gider. Bizce paranın ne ehemmiyeti var. Çalıştık da mı kazandık.» (60) der. Buna bir de bu gibilerin eski yaşantılarından öç alma psikolojisini ekleyebiliriz. Nitekim, gene Hayranzade bunun en güzel örneğidir.

Ömer Seyfettin, yalnız «çalışmadan» ve «ihtikâr-la» para kazanmaya karşı değildir. O, kendi «say»ileleriyle, alınlarının teriyle de olsa, bilisizlerin de para kazanmasına karşıdır. Velinimet adlı hikâyesinde «Rüştiye tahsili bile görmemiş, yalınayak, başı kabak bir uşak yamağının ip ameleliğinden usta başılığa, usta başılıktan fabrikatörlüğe, fabrikatörlükten müteahhitliğe, müteahhitlikten otomobille milyonerliğe

(43) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 12. s.)

(44) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 8. s.)

(45) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 62. s.)

(46) Düşünme Zamanı (Gizli Mâbet, 1953, 47. s.)

(47) Düşünme Zamanı (Gizli Mâbet 1953, 51. s.)

(48) Görülüyor ki Ömer Seyfettin'in toplumsal bunalım hikâyelerinde zaman birimi hep dört yıl, I. Dünya Savaşı boyudur.

(49) Düşünme Zamanı (Gizli Mâbet, 1953, 52-53. s.)

(50) Şefkate İman (Gizli Mâbet, 1953, 98. s.)

(51) Şefkate İman (Gizli Mâbet, 1953, 99-100. s.)

(52) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 63-64. s.)

(53) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 64, 67. s.)

(54, 55) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 62. s.)

(56, 57) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 62-63. s.)

(58) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 59. s.)

(59) Ömer Seyfettin'in hayatını inceliyeceklerin, onun askerlikten ayrılışı üzerinde dururken Nakarat'taki meçiyte konuşması kadar bir, savaşa karşı oluşunu da dikkate alacaklarını umarım.

(60) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 42. s.)

doğru koştüğünü görmek» ona «acı gel(ir)», «istik-  
rahla yüzünü ekşit(erek), «Yeni zengin, işte...» (61)  
der.

Şunu da belirtelim ki, hikâyecimiz, «eyyâm ağa-  
ları»nı; yalnızca ahlâksız, faziletsiz, terbiyesiz olduk-  
ları, yalnız «milleti, siyah bir 'açlık, ölüm, kıtlık'  
çemberi içinde inle»tikleri için yermekle kalmaz;  
onların vatandaşlardan uzak, vatandaşlara karşı il-  
giliz ve duygusuz oluşlarını da yerer. Örneğin, Cabi  
Efendi, «meşhur kimyager» «beş kere beş dübeş»in  
«ekmeklerini, hizmet ettiği hastahaneden al(masına),  
hiçbir vesika ekmeği görme(miş olmasına), vatan-daş-  
larının her gün geveleyip geveleyip yutmağa çalıştığı  
şeyi görmeyecek kadar hakikatten uzak» oluşuna çok

tutulur. İçinden 'Aferin koca dübeş sana...' diyerek  
kalk(ar), kaç(a).» (62)

Görülüyor ki, Ömer Seyfettin, «hadiselerle se-  
bepler(in), vakıalarla müessirler(in) birbirine karış-  
(tığı), her şey(in) karman çorman ol(duğu)» (63)  
bir savaş sonrası Türkiye'si'nin hiç değilse İstanbulu'-  
nun «iktisat, fazilet ve muâşeret» bunalımını anla-  
tan, çözümliyen toplumsal hikâyeler de yazmıştır.

#### Satı ERİŞENLER

(61) Velinimet (Bahar ve Kelebekler, 1949, 92-93  
s.)

(62) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949; 60. s.)

(63) Acaba Ne İdi (Beyaz Lâle, 1949, 62. s.)



REKLÂM.  
LARINIZ  
İÇİN

# "BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

#### ŞUBELER

İstanbul  
Ankara  
İzmir  
Adana  
Bursa  
Diyarbakır  
Erzurum  
Eskişehir  
Konya  
Zonguldak

#### DIŞ MUHABİRLER

A.B.D.  
Almanya (Federal)  
Almanya  
Avusturya  
Avustralya  
Belçika  
Bulgaristan  
Çekoslovakya  
Danimarka  
Fransa  
Hollanda  
İngiltere  
İspanya  
İsrail

İsveç  
İsviçre  
İtalya  
Japonya  
Lübnan  
Macaristan  
Norveç  
Pakistan  
Polonya  
Portekiz  
Romanya  
Yugoslavya  
Yunanistan



Bıçak, çatal,  
kaşık, tencere ve  
bütünüm yağlı  
kapları, fayanları,  
mermerleri,  
çinileri ve...



HERŞEYİ daha iyi TEMİZLE

(Faal : 2567)

(Basın: 975/A-586)

# BAZILARI YANILIR

**I**ki şiir var ortalıkta bugün: Bir', 1940 şiiri, öteki ondan on beş yıl sonra başlıyan şiir, 1955 şiiri. Bu iki şiir, kesinlikle ayrılmıştır birbirinden. Birinci şiire göre ikinci şiir yoktur; ikinciyeye göre, birinci şiir evde kalmıştır, kalık bir şiirdir; günümüzün şiiri kendisidir. 1940 şiiri bugün Varlık'ta' Çağrı'da, Zeren'de, kimi zaman Yelken'de ve Ataç'ta ve daha birkaç dergide en güçsüz dönemini, ölü dönemini yaşamaktadır; kimi eleştirilenler ya da dergiciler onu birtakım iğnelerle ayakta tutmağa çalışmaktadır. 1955 şiiri A dergisinden, Pazar Postasından, Değişim'den gelen (bu üç dergi de görevini yaptıktan sonra kapanmıştır) ve bugün Dost'ta, Dönem'de, kimi zaman da Türk Dilinde görülen şiirdir. Bu iki şiir arasındaki savaş, ikincinin egemenliğiyle bitmiştir. ancak, birinci şiirin, günün şiiri olmadığını anlaması yönünden içine düştüğü bir «evde kalmışlık duygusu» vardır. Bu duygu ile zaman zaman ikinci şiire saldırmaktadır. (Bu saldırının en yeni örneği Bay Halim Yağcıoğlu'nun Zeren dergisinde Turgut Uyar, Kemal Özer, Ece Ayhan, Ali Püsküllüoğlu için söyledikleri.) İkinci şiir, yaptığınan güvenli, bir akımın yorgunluğundan sonra durulmuş, tam şiir oluşunun ürünlerini vermektedir. Bugün çıkmazda sanısı veriyorsa, bu, aslında bu durulmuşluğun üzerimizdeki etkisiyle o görüntüdedir. Daha açık söyl'eyim: Şiiri şiir olarak ele almaktan çok ondan atılım beklediğimiz, «akımsever» olduğumuz için, onu bugün çıkmazda görmekteyiz. Kaldı ki, Turgut Uyar gibi, «çıkmanın güzelliği»ni de anlamalıyız.

Bu ikinci şiirin serüveni bitmiştir daha. Onu kimimiz çıkmazda görürken, kimimiz daha da ileri, tek ustalı, tekdüzeliğe yönelmiş bir şiir olarak ilân ediyoruz (Veysel Öngören: Bir Şiir Meselesi, Dost, Eylül 1963). Bu sözümüzün sorum-

luluğunu yığıtçe üzerimize almış görünüyörüz. Ama duralım burda biraz. Ve Veysel Öngören'e soralım: Turgut Uyar, Behçet Necatigil, Cemal Süreya, Ece Ayhan, Gülten Akin, Kemal Özer, İlhan Berk, Ülkü Tamer, Ahmet Oktay, Doğan Türker, Ali Püsküllüoğlu, Seyfettin Başçılar, Sezai Karakoç gibi, söz konusu şiirin yürütücülere durumunda olan ozanların sözlük, dil, bilim, öz ve biçim yönlerinden birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde durulmuş mudur? Bu ozanların ayrı ayrı Turgut Uyar'la ilişkisi?

Yapılacak şey budur. Bu yapılmadan, Turgut Uyar'dan yola çıkmak, şiirimiz'n şimdiki görünümünü bütünü bulanıklaştırır.

Bir ozanın bütün bir şiiri kendi tehlikeli döngüsüne çektiğini ileri sürmek, o şiiri kuran ozanların kişilikleri üzerinde yeterince durmaktan doğan bir yanılıdır. Şu da var: Bu sav, Turgut Uyar'ın olumlu etkisini yanlış değerlendirmedir aynı zamanda.

1955 şiiri, bir topluluğun şiiridir: kendi aralarında ayrılıkları olan ama bütünüyle belirli bir şiiri kuran bu topluluk gereğince incelenmedi, kurdukları şiir üzerinde bir belirlemeye varılmadı daha. Bu belirleme yapılmadığı için de, yanlış çıkışlar yapan, açık seçik bir anlatıma ulaşılmadan, başsız sonsuz yorumlara giden kişiler durumundayız. Ahmet Oktay, «Gerek özü, gerekse biçimin sorunları, şiiri bir yaşama birimi olarak görenlerin elinde ortak bir konum kazanmıştır.» derken (Ahmet Oktay:

Tehlikeli Yorumlar. Dost, Ekim 1963) benim yukardan beri söylediklerimi kestirmeden ortaya koymuştur. Veysel Öngören tehlikede sevişse bile (Veysel Öngören: Tehlikede Sevişelim. Dost, Aralık 1963) çıkışta yanılınca, ortada sevişilecek tehlike bulamaz. O, Turgut Uyar'ın şiirini, söz konusu şiirin en belirgin bir kişiliği olarak ele alıp yola çıkmalı, söz konusu şiiri bu güçlü üs. tayla kapatacağına, o ustanın yaptığını yapmalı, yani bugünkü şiiri gerçek yönüyle değerlendirmeliydi. Onun şiirinden genellemeye gitmek, bundan da o şiirin ölüm çanını seslendirmede yararlanmak biraz in-safsızlık gibi gelir bana.

Bu konuda Öngören'e paralel g'ndenler bile (Güven Turan: Bir Cevap. Dost, Aralık 1963) örneğin Uyar - Cansever ilişkisini biraz çabuğa getirilmiş bir önerme saymaktadır. Ama o da Ahmet Oktay'la beni ateşe vermekte bir sakınca görmüyor. Güven Turan'ın, Turgut Uyar'ın şiirine yaklaşma örneği diye verdiği şiirlerim, ortak şiir içinde düşünülebilir ve Cemal Süreya'nın yaptığı gibi «Süreya: Geçen Ayn Şiirleri, Türk Dili, Kasım 1963) ortak sözdiziminin yöresinden kaçmalar öğütünebilir. Ancak o da, söz olsun diye söylenmişlik durumunda kalır bence. Çünkü sözdizimini şiirin bir iki dizesinden yola çıkarak değil, bütünden yola çıkarak ele almalı. Bütünün öngördüğü bir sözdizimi, amaçta ozana kazandırıyorsa, neden ortak sözdizimi sakıncalı olsun? Burada şunu da söylemem gerekiyor: Cemal Süreya'nın sözünü ettiği «Ağzı önce suya» adlı şiirimde ben, (Dönem, Ekim 1963) ortaklaşa sözdiziminden çok, yeni bir sözdizim'e gittiğimi, şiirimi kurarken, ortaklaşa şiirden değil eski şiirin olanaklarından bir aşama olarak yararlanma durumunda olduğumu biliyorum.

Ayrıca, yaklaşımlardan neden korkacağız? Bunu da anlamıyorum.

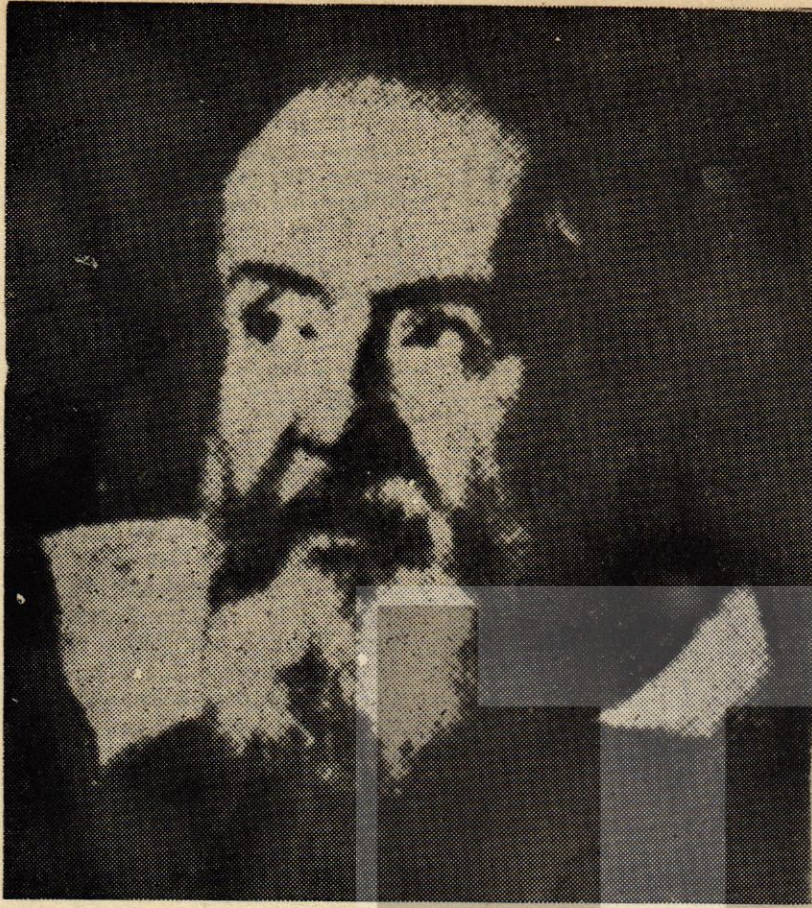
Hilmi ÖZGEN'in

## TARIMDA SOSYALİZM

- 1 -- Tarımsal Toplumculuk,
- 2 -- Dış Ticaret, Özel Bankalar ve Sigorta Şirketleri
- 3 -- Kamu İktisadi Teşebbüsleri
- 4 -- Denemeler.

Çıktı. Fiyatı 5 Liradır.

Genel Dağıtım: Ferhan Bozkurt ve Ortağı — İSTANBUL



15 Şubat 1564, Galile'nin doğum günüdür; 15 Şubat 1964 Galile'nin dört-yüzüncü doğum yılıdır.

Bu sayıda vermeye başladığımız yazı; 1958 yılında, Saffet Ürfi Betin'in Lausanne'dan Ankara'da Sami N. Özerdim'e gönderdiği mektuptur. Yazanın ve alanın izniyle bu mektubu yayınlıyoruz. Yazarı mektuba bir kez daha göz gezdirmiş, dilinde biraz değişiklik yapmıştır.

Galileo Galilei, 8 Haziran 1642' de ölmüştür.

SAFFET ÜRFİ BETİN

# Galile

Lausanne 10 Kasım 1958

Aziz dostum Sami Özerdim,

Size yazın Padova'dan yolladığım kartlarda Padova'nın 736 yıllık üniversitesini ve Galile'nin oradaki kürsüsünü ziyaretimden esinlenerek Galile hakkında da yazacağımı mademki vaadetmişim, ve mademki o vaadi hatırlatıp duruyorsunuz, artık işe oturmak gerekiyor. Şu var ki asıl kütüphanem, kitaplarım, kaynaklarım, Ankara'da.. Vaktiyle Bükreş'e giderken beraberimde götürdüğüm bazı kitaplarım da şimdi elimin altında değil! Sonra.. Hastalıklarım, hele şu serbest soluk aldırmyan bronş hastalığından sonra yazı yazmaktan değil, okumaktan bile vazgeçtiğimi biliyorsunuz. Bakalım, ne çıkacak? Yazacağım şey nihayet bir mektuptur.

Lausanne yakınındaki bir köyde yeni taşındığım

kuçük yuvamın münzevi ve sakin hâli olmasaydı, buna ek olarak ben de İsviçre'nin şu sis mevsminde hastalığımla daha ilerlemesini önleyemiyordum evimde bir süre kapanıp kalmıya zorunlu olmasaydım şimdi masamın başına Galile gibi bir konu üzerinde ezberden ve sathî dahi olsa yazmaya oturmak yığıtlığını gösteremezdim sanırım.

Şimdi yazmazsam Galile üzerinde sizinle konuşmamız artık kimbilir kaç ay veya -yaşarsam- kaç yıl sonraya kalır?

Burada ben onun özellikle Padova'daki profesörlüğü ile ilgili yaşama geçidi üstünde hatırıma geldiği kadar yazmaya çalışayım!

Bilirsiniz ki Galile adıyla daha çocukluğumuzda: orta öğrenim çağlarımızda tanışmaya başlarız. Öğretmenlerimiz bize üstünkörü bazı şeyler söylerler. Sonraları şurada burada bazı şeyler de okuruz. Bunların içinde meselâ: kendisini inkâra davet eden ve bunu yaptıran Roma mahkemesinden çıktıktan sonra Galile'nin, yanındakilerden bazılarına: «Ben içeride dünya dönmüyor dedim ama o dönüyor!» dediği şeklindeki yanlış rivayetler de var.

Ben, sanat ve felsefe olmamakla beraber, ünlü bilim adamlarının hayatını da metodik surette öğrenmek merakına düştüğüm zaman ele geçirdiğim eserler arasında Louis Figuier adında bir Fransız yazarı beş ciltlik ve aşağı yukarı iki bin beş yüz sayfalık bir kitabından da çok faydalanmışım. Şimdi size yazarken, gezilerimde, şehir ve memleket rehberlerinde gördüklerimden, ziyaretlerimden, çeşitli kitapların bıraktığı izlerden ve bazı notlarımdan faydala-



nyor, fakat Galile hakkında bilhassa o yapıtlar edin-  
diğ'im bilgilere ve etkilere dayanıyorum.

1956 yılında sizin Amerika'dan dönüşünüzde bir-  
birimize Napoli'de randevu vermiştik. Sizden ayrıl-  
dıktan sonra Par's'e dönüşümde Piza'ya Galile'nin  
şehri olduğu için inip üç gün kaldım. Pza ziyaretini  
böyle, ömrümün son yıllarına bırakmış olmamdan  
üzüntü duyduğum. Alışmışız : Napoli, Roma, Venedik,  
Floransa arkasından koşuyoruz; oralara tekrar tek-  
rar gidiyoruz; buna ek olarak, bazan İtalya Riviera-  
sına ve Cenova'ya... Halbuki İtalya'nın hemen her  
şehri biraz Roma, Venedik veya Napoli'dir : Vene-  
dik stili denilen mimariyi bulup işlemiş olan Palla-  
dio'nun şehri küçük Vicenza'dan size gönderdiğim  
kartları hatırlayın!

Ben, o dünyanın karanlık çağı dediğimiz Orta-  
çağda bile katolik hıristiyan mimarisinin ne şaheser-  
ler yaratan düzeye çıktığını Palermo'da ve c'varın-  
daki anıtlardan anladım. Padova'dan bu sefer size  
resimlerini gönderdiğim Saint-Antoine Kilisesi Ro-  
ma'daki Saint-Pierre'den de iki-üç yüz yıl eskidir.  
Hoş, yaptıranı Justinianus, içine girip de uzun uzun  
seyrettikten sonra onu kendinden geçiren ve «Ben  
seni geçtim, ey Süleyman!» diye haykırtan Ayasofya,  
hepsinden eskidir.

Bir kere havası, iklimi çok hoş, birkaç yüzyıldır  
denizden, biraz içeride ve rutubetsiz olan Pza'nın  
kendisi için oraya çok önceden gitmiye değerdik. Kal-  
dı ki yan kulesinin resimlerini, Galile'nin ondaki tec-  
rübeleri daha ilk gençliğimizde görür, işitiriz. Bu  
iğri kulenin büyük, canlı, pek sanatkârca ve dikkatle  
çıkartılmış fotoğraflarını sonraları çeşitli Fransız, İ-  
talyan ve Alman sanat albümlerinde ve dergilerinde  
görmüştüm. Fakat Piza'da o kuleyi yakından gözle-  
rimle gördükten, üstüne çıktuktan sonra anladım ki  
en canlı fotoğraflar dahi kulenin sanat derecesini,  
vîmlliğini, anlamını aksettirmekten çok uzak kal-  
maktadır.

Onikinci yüzyılda yapılmış olan bu yedi katlı,  
elli dokuz metre yüksek ve yerden beş metre yan, si-  
lindir biçimli kulenin inşasında yalnız Piza'lı mimar  
Bonnano'nun değil, aynı zamanda Innsbruck'lu Wil-  
helm adında bir Avusturyalı Almanın da mimarlık  
hissesi vardır .

Zavallı Piza. İtalya'nın Cenova, Venedik cumhu-  
riyetleri gibi kendine tarih yapmış, kaç kere de yı-  
kılmış ve nihayet İkinci Dünya Savaşı sırasında da  
bir çok uçak taarruzlarına uğramış, yaralanmıştır.  
Fakat kule ve onun karşısındaki kilise yahut Dôme,  
olduğu gibi durmaktadır. Ancak kulenin gittikçe faz-  
la iğrildiği ve bir gün yıkılacağı rivayetleri son yüz  
yılı alıp yürümektedir.

Geçerken bir noktaya işaret etmek gerekiyor :  
İtalya'nın şu İkinci Dünya Savaşı'nda bomba yeme-  
miş, yıkıntı görmemiş yeri hemen hemen yoktur. Bu  
yüzden birçok değerli sanat ve tarih anıtları da mah-  
voldu. 1948 ve 1949 yıllarında İtalya'yı aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya doğru, iç köylerinden  
geçe geçe birkaç kere otokarla gezdim. Bütün mem-  
leket bu yaralarını onarmakla uğraşıyordu. Bu, ses-  
siz, hiddetsiz, propagandasız bir imar seferberliği-  
di. Hele o anıtların mümkün merteye asıllarına yak-  
kın şekilde restore edilmesi başlı başına bir iş ve  
masraftı. Bugün bunların hepsi yapılp b'tirilmişdir.

Yenilmiş İtalya, Eynaudi (bundan önceki cum-  
hurbaşkanı) adında bir adam çıkardı. Bu adam,

«Desinler! Görsünler!» çocukluğunu taşımayan bir  
gerçek batılı zekâ tevâzuu ile, gerçek bilgi haysiye-  
tiyle İtalya mâliyesini bir kalkındırdı, o kısır top-  
raklı ve fazla nüfuslu İtalya'nın parasını çıkardığı  
düzeyde dolar gibi, İsviçre frangı gibi bir tutup mih-  
ladı. Ve bu sayede, yahut bununla yan yana olarak  
İtalya, hiç kimseden bir şey beklemeden, hayat ist-  
tiklerini hiç bozmadan, modern terakki yarışında  
da asla geri kalmadan, ve hele reklâm, propaganda  
ezanları okumadan, millî ahlâkı maliyeye esir eden  
değil, maliyeyi, kireci ve demirî millî ahlâka ve bün-  
yeye tâbi kılmasını bilen bir cemiyet idrâki ve zih-  
niyeti ile bütün bu yaralarını tamir etti. Bu muaz-  
zam işte hiçbir şahıs adı ve hiçbir kasıdecilik boru-  
su duyulmaz.

Zaten Avrupa'nın katolik veya protestan, bütün  
memleketlerinde yüzyıllardan beri yapılmış binler-  
ce hayır eserlerinin hiçbiri onu yaptıranın adını taşı-  
maz. Hepsi ya bir havariye, ya bir azize, yahut bir ya-  
kaya, bir hâtraya ya da bir niyete mal edilmiştir. Ya-  
hut da meselâ sadece Katedral, Beyaz Kilise Büyük  
Dome v.b. diye anılır. Roma'nın o emsalsiz Bernini  
çeşmeleri yaptırın papaların değil de kendi mimar-  
nın, yani asıl sanatın ve kıymetin adını taşır. Garpte  
öyle Beyazıt Camii, Selimiye, Rüstem Paşa Camii, Sul-  
tan Ahmet Çeşmesi, Ahmet ağa Mehmet ağa çeşmesi  
yoktur. Zeynep Kâmil Hastanesi, Süreyya Paşa Hastane-  
si v.s. de yoktur. Bunlar Amerika zenginleriyle, Roc-  
kefeller ile, Carnegie ile Ford'la başladı. Bereket ver-  
sin ki bunların adlarını taşıyan eserlerde de tekelci-  
lik niyeti olmadığı bellidir, çünkü dünyanın çe-  
şitli yerlerine ve cemiyetlerine hibe edilmektedir.  
Garpte eskiden beri şahıs, parayı veren veya verdiren  
yaptırıcı: eser içinde erir. O, erimesini, silinmesini  
bildiği kadar toplum teşekkülünü tamamlar ve onu  
anmasını bilir. Batı kurucuları ve zekâları eskiden  
beri cemiyete hayır işlerinde tekel memuru düzeyinin  
ve zihniyetinin üstüne çıkmayı bilmişlerdir.

Şimdi yine Galilemize dönelim:

Piza kulesinin Galile ile ilişkisi yüzünden bu kule  
üzerinde konuştuk. Bu ilişkiyi biraz aydınlatmak ge-  
rekiyor: mademki Galile'den konuşuyoruz..

Yukarıda dediğim gibi daha orta okullarda fizik  
öğretmenlerimizden bu kulede Galile'nin sîklet dene-  
meleri yaptığını duyarız. Fakat bana öyle geliyor ki  
benim çocukluğumda fizik hocamızın kendisi bu de-  
nemenin ne yüzden yapıldığını, niteliğini, yaygınlığı-  
nı bilmiyordu.

## Münacaat

**A**llah kurtarsın insanı insana acimaktan

Gad'retmiyelim artık kendi kendimize

Allah kurtarsın insanı Allah'dan

Can YÜCEL

Galile'nin bu denemeyi yapmak, yani Piza kulesinden çeşitli ağırlıkta maddeler atıp hepsinin hemen hemen aynı zamanda yere düştüğünü ispat etmek ahdî nereden geliyor?

Biliyorsunuz ki şu küremiz üstünde düşünmesini ve hissetmesini bilmiş toplumlardan bir hayli çok cephele dehalar çıkmıştır. Bunlar hayret veren başlardır. Rönesansın bazı sanatçıları düşünün. Mesele Michel Angelo ve Leonardo da Vinci... Bu sonuncusu, Galile'nin bile istifade ettiği bir ilim idrakine de sahipti. Astronom, matematisyen ve fizisyen Galile de aynı zamanda müzisyen ve ressamdı. Gençliğinde bir aralık nerdeyse resmi kendisine geçim mesleği yapacaktı. Venedik sivil ve askerî mimarlık alanında da eserler yapmıştır.

Eski Yunanistan'da baş döndüren, birkaç cephele bilim dehası, malûm, Aristo'dur. Babası tarafından Esculape'nin torunu ve ayrıca Büyük İskender'in öğretmeni olan bu Aristo'nun temas ve bahsetmediği bilim kolu hemen yoktur denilebilir. Jeolojiden bile konuşmuştur. O jeoloji ki Vezüv yanardağı 79 yılında Pompei ve Herculaneum şehirlerini lavları altında örtetek kadar taşıdığı halde bu fenomeni yakından incelesin diye, kumandanı bulunduğu Roma donanmasıyla körfeze daha çok sokulurken gazdan boğulan büyük Pline'den başka bir izleyicisini binlerce yıl beklemiştir. Aristo gibi çok cephele bir deha olan Alman filozof ve âlimi Leibnitz, yine Galile'nin yüzyılın da, fakat onun ölümünden üç-dört yıl sonra doğmuş olan Leibnitz, insan tarihinin, hayatının hakkiyle aydınlatılması için jeolojiden istifade edilmesini öğütlemiş, yolunu göstermiştir. Jeolojinin gerçek anlamıyla onyedinci yüzyılda kurulması için dünya, Leibnitz'i beklemiştir.

Buna benzer bir misal! de sosyolojinin kurulması verir: ondördüncü yüzyıldaki Arap mütefekkeri İbni Haldun, tarihinin önsözleriyle tarihin rolünü tarif ediyim derken sosyolojinin temellerini kurmuştur. Fakat sosyoloji, kanunlarıyla ve nitel'giyle tanınması ve sistemle kurulması için Fransız ihtilâli ve Napoléon Bonaparte zamanında yaşamış olan Duc de Saint-Simon'u ve hele onun çirağı olan Auguste Comte'u beklemiştir.

İbni Haldun'un o mükemmel tarih önsözü beş yüz yıl içinde elbette şarkta okuyanlar bulmuş; fakat müslüman şark, garbın son bucağındaki Endülüs hariç olmak üzere, işte o âlim çıkaramayan mütevekkil ve merakı ancak satha, kolaya ve dedikoduya yönelen haliyle İbni Haldun'u değerlendirmesini bilememiş; onun cemiyetler çapında etkili olması da yine bir Avrupalı ve mütefekker mütercim beklemiştir. Onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyılların malı olan ve şark dillerini öğrenmesi için bir papaz tarafından teşvik gören Sylvestre de Sacy...

Yanılmıyorsam bizde, çok genç iken okumuş olduğum Cevdet Paşa Tarihi'nin başında önsöz olarak İbni Haldun'un o yazısını görmüş, o tefekküre karşı bir çeşit şaşkınlık duymuştum. Fransızca çevirisini bir hayli sonra okudumdu.

Doğduğu zaman Makedonya'ya ait olan Stagire şehriden, daha gençliğinde artık öğrenecek bir şeyi kalmıyan ve gelişmek için Atina'ya gitmeyi düşünen bu Aristo'ya, zamanın âdet'nce fikri sorulan kâh'in: «Atina'ya git! Ciddî araştırmalara koyul! Teşvik edilmekten ziyade zaptedilmesi gereken bir adam olacaktır!» demiş.

Kilisede bilim olarak işte yalnız bu Aristo'nun dediklerini kabul etmiş ve onun «C'han» eserinde kürenin sabit bir dünya merkezi olduğu nazariyesini de böylece benimsemişti.

Bazılarınca batı kilisesinin Aristo'yu evvelâ 7-8 nci yüzyıllarda nasturi papazlarınca yapılan yalan yanlış lâtince tercümelemlerle öğrendiği farzedilir.

Yunanistan'ı fethinden ve hele cumhuriyet devrinin sönmesinden sonra Roma toplumu, daha önce Cicero'nun azmi ve teşebbüsüyle, lâtinceyi yunanca ile aşlayıp islah işine girişecek kadar Yunan kültür ve tefekkürünün etkisi altında kaldığına göre, Aristo'nun daha mitolojik - paen Roma zamanında, daha hıristiyanlıktan önce İtalya'da da hiç tanınmamış olduğuna ihtimal verilemez.

Kaldı ki hıristiyanlığı artık Roma'nın resmi dini olanak ilân ve bu sefer paganizmi yasak eden imparator «Büyük Théodos» tarafından dördüncü yüzyıl sonlarına doğru Roma, kesin surette doğu ve batı imparatorluklarına ayırdıktan sonra bir aralık Ostrogoth'ların fethettiği İtalya'da sözü çok dinlenen filozof Boëce yahut Boethius, mahpese girmeden önce, beşinci yüzyıl sonlarında Aristo'yu lâtinceye tercüme etmişti. Kiliseye daha altıncı yüzyıl başlarında Aristo'yu tanıtan işte bu Beothius'tur. (\*) Her bilgiden konuşan Aristo'nun daha bu Boethius'ne ortaçağ düşüncesine işlediğini gören kilise, zamanla, Aristo'yu benimsemek kurnazlığını göstermiş, İbnürrüş'te kadar onu keyfince dini yorumlara bağlamıştır.

Bu, Aristo'yu batı kilisesinin tanıyışına ait bir safha..

Aristo'yu bir de Avrupa kültür akımının tanınması vardır ki bu da onikinci yüzyılın sonlarına doğru İbnürrüş'tün şerhleriyle başlar.

İbnürrüş'tün hal tercümes'ni, hayatını ve mesleğini nakle girişmek suretiyle sözü uzatmak elbette yerinde bir şey olmaz. Lüzumsuz da! Ancak Galile ile ilişkisi olduğu kadar ve olduğu için kısaca ondan da konuşmak gerekiyor. Onun öneminin derecesini anlatmak için Ernest Renan gibi bir âlim ve düşünürün başlı başına İbnürrüş hakkında bir yüzyıl önce kocaman bir kitap yazmış olduğunu hatırlatalım.

Kortubalı, Kortuba kadısının oğlu ve sonra Kortuba kadısı İbnürrüş, Yunanca bilmmediği halde Aristo'nun mütercimi bilindir. O, Aristo'nun doğruca mütercimi değildir, Aristo'yu Arapça çevirilerinden okumuştur. Fakat mütercimlerden çok daha derin, daha tamam ve hele felsefe kafasıyla, öyle bir anlayışla Aristo'yu o kadar iyi şerhetti ki kiliseyi de, o vakitler her şeyden önce teolojik zihniyete sahip Paris Üniversitesini de kızdırdı ve güyâ boykot edildi, yahut lânetlendi.

Evet! Fakat İspanya'daki araplık kültürünün o vakitler Avrupa'daki yeri ve etkisi yüzünden bu yo-

(\*) — Kiskanaları tarafından jurnal edilmesi üzerine Ostrogoth'lar kralı Théodoric tarafından hapse atılan ve hapishanede bulunduğu sürece bizim «Silezya Şiirleri»nin önsözünde de işaret edildiği gibi «Teselliler» eserini yazan Boeuhius... Rivâyete göre Théodoric, onu nihayet işkence ile öldürttükten sonra, günün birinde haksızlığını anlayınca kendi de çok geçmeden vicdan azabından ölmüştür. İtalyada Vandalların açtığı yıkım yaralarını kapamaya, yıkılmış Roma anıtlarını restore ettirmeye girişen: bu Théodoric'tir.

rumları ve eserleri çabuk tanınan İbnürrüş'te mal edilen zındıkça fikirlerin tartışması, eforozu, lânetlenmesi ile onun Aristo'su da Avrupa kültür âlemine ve tefekkürüne işlemeye başladı. Böylece, Avrupa'da eski Yunan dili ve fikri hakkında, antikite hakkında uyandırdığı merak ve ilgi yüzünden hümanizma ve Rönesans akımları İspanya ve İbnürrüş kanalından onikinci yüzyıl sonlarında başlamıştır denilebilir.

Hukuktan ve ilâhiyattan başka matematik, fizik ve tıp da öğrenmiş olan İbnürrüş, Aristo'yu felsefi görüşüyle yorumlarken Descartes'tan dört yüz sene önce idrak ve akıl melekeler'ne dayanılması lüzumunu söyleyince yalnız Avrupaca değil, onu hizmetine ve doktorluğuna çağırın aydın Fas sultanının hemen halefince bile -yine jurnalcılar yüzünden- materyalist ve kâfir telâkki edilmiş; eserleri yahut tefsirleri sade Avrupa'da değil, bazı islâm mintikalarında da lânete uğrayıp meydanlarda yaktırılmıştır. Aristo'nun fikriyat ve felsefe tarafını iyi anlayıp iyi anlatan İbnürrüş de, Aristo'nun fizik tarafını cerh ve Copernic'in astronomik sistemini yeni keşiflerle tasdik eden Galile gib' fikirlerinden ötürü -fakat bir süper- mahpus ve menkûp kalmıştır. İbnürrüş de Fas'ta, Galile'ye Roma'da yapıldığı gibi, istintaklardan geçmiş, inletilmiş ve kendini inkâra dâvet edilmiştir.

Demek İbnürrüş'te Galile'nin alın yazıları ve etkileri arasındaki bu benzerlik aynı orijinde birleşen bir ortak hareketten geliyor: İbnürrüş Aristo'nun akıl ve felsefe yanını Avrupa'ya soktuğu için kiliseyi, hattâ islâm iskolastikini kızdırıyor, fakat garp tefekküründe yeni istikametler, yeni ufuklar açıyor ve çalkantılar yapıyor. Galile, Aristo'nun arz hakkındaki teorisinden başlayarak, kilisenin indî yorumlarla bağlı kaldığı bazı Aristo doktrinlerini cerh ettiği için yine kiliseyi kızdırıyor fakat garp'ta zaten başlamış olan müspet bil'm anlayışı ve hırsı da, biçarenin uğradığı kızgınlıklar ve yaptığı çalkantılar yüzünden, hız alıyor.

İster misiniz İbnürrüş'te Galile bir de Piza'da birleşsinler?

Genç Galile Piza'da ilk fizik denemelerini yaparken, Aristo fiz'ğini ve genel olarak iskolâstik zihniyeti devirirken, dünyaya Galile'ler verecek devirleri, üçyüz yıl önce, Aristo şerhleriyle ve ondan esinlenmiş felsefesiyle açmış olan İbnürrüş'tün resmi de Piza mezarlığında Galile'yi seyretmektedir. Vaktiyle İbnürrüş'te kızmış ve onu lânetlemiş olan iskolâstik batı hir'stihanlığı, Piza'nın Campo Santo denilen mezarlığının bir duvarında «İbnürrüş Cehennemde» tablosunu resmetmiştir. Bu tabloda İbnürrüş, cehennemde islâm peygamberi Muhammed'le hir'stihanlığın bir çeşit deccalı ve İsa'nın düşmanı sayılan Antéchrist arasında ve onlarla birlikte, yanadurmaktadır!

Her büyük adam, her büyük akım gibi, hiçbir vakit siprivri, ansızın yerden b'iter gibi çıkmamıştır. Ya önceki ikinci, üçüncü derecede önemli arayıcıların devamı ve tamamı, ya da bir reaksiyonun evrenidir. Galile de bu reaksiyonun izi olması çok olurludur. Galile 1564'te Piza'da doğmuştur. O zamanlar Piza Ünivers'tesi profesörlerinden Jérôme Borrius bir otorite idi; fakat denemekten öncekilerin dediklerini hâzırca alıp inanan ortaçağ modasında bir otorite! Galile on üç yaşında iken bu adam, öğrencilerine, dinleyicilerine haykırıyordu :

«Ben size diyorum: İşte Aristo'nun öğrettiği! İş-

te Eflâton'un dediği! Galien böyle diyor, Hippokrat şunu dedi. Beni dinleyenler Porrius'un sözünün inanılacak şey olduğunu tanımaya, ona inanmaya zorunludurlar, çünkü bu söz onun değildir; fakat onun ağzından en tanınmış adamlar konuşmaktadır... Bana doğan fikirleri kitaplarda bulmazsam bunları hemen bırakır, düşünmem; yahut meydana çıkmadan eskiiyinc'ye, sönünceye kadar saklarım.»

İtalya üniversitelerinin profesörlerindeki geçmişe bağlılığa bakın: adam bir yeni şey bulsa bile, eskilerin kitaplarında yeri yoksa atıveriyor, tekâmül kanunu diye bir şey onanıyor. Descartes gibi dehalar da böyle bir eskilik despotluğu nasıl reaksiyon yapmaz?

Ve Borrius, doğruca Galile'nin doğduğu şehirde ve Galile'nin gençliğinde böyle ötiyordu. 19 yaşında, duadan sonra çıkmayıp kaldığı kilisede gözüne ilişen avizenin sallanmasıyla kendisinde doğan fikri atmak mıydı? Fakat kuvvetli düşünen baş basmakalıp rivayet otoritesine eğilmez. Galile'nin üstünde hemşehrîsi Borrius'un bu inanma zorlamalarının reaksiyonu da aranmalıdır. Borrius ki Aristo, Galien ve eskiler gibi sade kitaplarda okunmuyor, sesi işitilerek dinleniyor. du.

★

Galile, arzın dünyanın sabit merkezi olmadığını söylediği ve Aristo'nun körce kabul edilmiş etkisine karşı hep müspet denemeyi öğütlediği için sonra Roma'ya enkizisyonda hesap vermiye çağırılacaktır. Fakat Piza'da, daha 25-27 yaşlarında yaptığı o kule Galile, Aristo'nun bir başka teorisine karşı iskolâstik yılan müspet bilimin yapısını ve temel'ni de güclendirmiye koyulmuştur :

Antikitenin çok cephele bilim ve fikir dehası Aristo, yüksek bir yerden aşağıya sıkletleri ayrı iki aynı yapıli cis'm atılınca daha ağırının daha çabuk yere düşeceğini söylemişti. Dehası gözlem kabiliyeti ve iletileyle kendini göstermiye başlamış olan Galile ayrı sıklette olan iki maddenin aşağıya hemen hemen aynı zamanda düşeceğini idd'a ediyordu. Yani adının ve kanununun konmasını öldüğü günde dünyaya gelecek olan Newton'a bıraktığı küre cazibesi fikrini farkına varmadan- ortaya atıyordu.

O vakitler kilise dünyası Aristo'nun dediğine, denemesini de yapmaksızın, kanun gibi bakıyordu. Nasıl bakmasın? Adamın birçok dedikleri hâlâ doğruların temelidir; fenni ispata bile mazhar olmuştur.

Denemeyi öğütlemek suretiyle Aristo'nun mutlak otoritesini ilk defa sarsmaya başlayan baş: Roger Bacon'dur. Onüçüncü yüzyılda, İbnürrüş'ten bir yüzyıl sonra doğup ölen İngiliz âlim ve fizisyeni papaz Roger Bacon... Güneşe göre yapılmış Julien takvimin'in yanlışlığını ilk defa bulup meydana koyan, alevin havasız vücut bulamıyacağını söyleyen, girik-çıkık dışbükey - içbükey camları incelemek suretiyle presbitler (yakından iyi görmiyenler) için gözlüğü bulan bu Bacon'dur. (Üçyüz yıl sonra yaşamış olan İngiliz filozofu Francis Bacon'la karıştırılmamalıdır). Roger Bacon, kendi dilinden ve Fransızcadan başka Yunanca ve Lâtinceyi, İbrânice ve Arapçayı da biliyordu. Kendi terimiyle «cehaleti çoğaltmaktan başka bir şeye yaramıyan» bütün Aristo eserlerini elinden geise yaktırmak, yok etmek isterdi. Fakat o da kiliselilerin kıskançlığına ve anlayışsızlığına uğramış, o da ömrünün bir kısmını z'ndanda geçirmiştir.

Roger Bacon'ın, ölüren söylediği son söz şu ol-

muş: «Cehaleti yıkmak için o kadar emek verdiğime, o kadar musibete katlandığıma pişmanım!» Bizim vatanda, bizim toplumumuzda, heyhat, zaten yetişme miş ve bu gidişle yetişemeyecek Roger Bacon'lar değil, toplumun hürriyeti ve şerefi için zindanlarda, menfalarda, sefalette, gurbette hayatını tüketmiş olan ne kadar vatansever yahut ne kadar dürüst kişi buna benzer bir cümleyi inliyerek veya içinden geçirerek son nefesini vermiştir ve daha da kimbilir ne kadarı öyle bir hisle sönecektir...

Her halde fark ediyorsunuz : Aristo Ortaçağ'da ne kadar tekinsizmiş! Lehinde veya aleyhinde ona dokunanın eli ve canı yanıyor!

Roger Bacon, «cehaleti çoğaltmaktan başka bir şeye yaramıyor» saydığı Aristo eserlerini elinden gelse yaktırmak, yoketmek istiyordu. Franciscain (Franciscan) tarikatına mensup olan bu İngiliz bilim denasi, İbnürrüş'tün ölümünden yirmi yıl kadar sonra dünyaya geldiği için Aristo'yu İbnürrüş'ten okumaya vakit bulabildikten ve okuduktan sonra mı böyle diyordu?

Her halde Roger Bacon'dan iki yüzyıl sonra, fakat Galile'den bir yüzyıl önce yaşamış, Padova Üniversitesi'nde ve felsefe profesörlüğü yapmış olan Pietro Pomponazzi adında bir İtalyan düşünür de vardır ki Aristo'yu iyice incelemiş, onu da kendi anladığı şekilde açıklamak ve bunda -zamanını düşünerek- ihtiyatı elden bırakmamak suretiyle kabul etmiş, bu «kabul»le belki kilisenin hassasiyetini idare etmek istediği için yakılmaktan kurtulmuş, fakat sonunda eserlerin'n okunması da kilisece yasak edilmiştir.

Galile'nin devrinde, fakat onun artık iyice tanındığı bir sırada yaşamış olan Pierre Gassendi de Aristo'ya hücum edenlerden biridir. Demek ki Gassendi de Aristo'yu İbnürrüş'te ve Pomponazzi gibi anlamıyordu. Ya da kilise Aristo'sunu okuyup düşünüyordular.

Gassendi, Galile yüzyılında işte Aristo'yu tenkid edenlerden ve Galile'nin keşiflerini onayıp yayanlardan biri olduğu halde ortalıkta gürültü koparmakla kalmamış, belki öğrencilerinden olan Molière varınca kadar zamanının «Fransız ve yabancı» birçok düşünürleriyle dostluğu olduğu için cesareti kendisinin hayatına mal olmamıştır.

Bu Gassendi, esasında objektivist, fakat her şeyi el atmış bir düşünürdür. Bir yandan Aristo'yu eleştirmiş, bir taraftan Fransa'da hem de genç yaşında felsefeden başka ilâhiyat, daha sonra matematik dersleri vermiştir; Descartes'in, fikri doğma bir meleke gibi kabul edişine karşı savaşmış, fikrin yudan, etkinin uyandırdığı kavrayıştan doğduğunu ileri sürmüştür. Bazı yeni yıldız hareketlerinin olacağı hakkında Kepler'in 10.12 yıl öncesinden verdiği haberin tam zamanında gerçekleştiğini müşahede ve tesbit edecek kadar Astronomi ile de meşgul olmuştur.

Her halde Fransa'da «klâsikler devri» denilen 17. ci yüzyılda fikre ve düşünürce karşı saygı ve tolerans, Cardinal Richelieu'nün başvekil olmasından (1624) sonra artık yerleşiyor, çoğalıyordu. Birçok öteki düşünür ve mücicler gibi Gassendi'nin de, Aristo'yu tenkidinde bir de bu havadan faydalanmış olduğu onanabilir.

Fakat, hele Richelieu sahneye çıkmadan önce Fransa'da Aristo'ya dokunanlar için emin yer değil di. Hele Toulouse şehri taassubun, iskolâstiğin Fransa'daki mümessilliği gibi bir şeydi.

Galile'nin zamanında yaşayıp kırk yaşlarına varmadan ölen, genç yaşında filozof telâkki edilen Luci-

lio Vanini adında bir İtalyan düşünür de Aristo'yu özellikle İbnürrüş'tün şerhettiği biçimde onuyor ve Pomponazzi'nin görüşüne ortak oluyordu.

Bir gün Toulouse şehrinde d'nsizlikle ve hafif meşreplikle suçlandırılıp yargılanarak, önce dili kesilmek suretiyle diri diri yakılma hükmünü yedi.

Doğruya ve fikre karşı olan bu vahşet, Richelieu'nün iktidara gelmesinden 5.6 yıl önce oluyordu. Fakat Richelieu iktidarda olsaydı dahi Aristo'ya o kadar genç işi hücum eden Vanini kurtulur muydu?

Galile'nin 1633 de Roma'daki mahkûmiyeti haberi (aşağılarda bahsedeceğim), altı ay sonra, 1634 başında Fransa'ya ulaşmıştı. Bu haber üzerine -cesareti zaten kıtça olan- Descartes, «Dünya kitabı» adını verdiği ve fizik sisteminin kurduğu en önemli yapıtını basıma girmekte iken durdurmuş ve artık sağlığında çıkartmamıştır. Bu yapıtta o da beyni ve gözü ile gördüğü dünyadan bahsederken kilise Aristo'suna dokunuyordu. Bu kitap, onun ölümünden 17 yıl sonra çıkmıştır. Fakat Richelieu'nün koruduğu ve kurduğu klâsikler yüzyılında dahi Descartes'ın ihtiyatlılığının derecesine bakınız!

O genç Vanini'nin dediklerini ve hareketlerini okurken insan, dediğinin ve düşündüğünün sorumluluğunu üstüne almak cesaretiyle yaşamak isteyen bu düşünür delikanlının kendisini, fikir ve bilim hürriyetinin ve beşerî duyguya hürmetin tam hüküm sürdüğü Atatürk devrindeki Türkiye'de veya üçüncü cumhuriyet Fransasında sandığını farzedip acıyacak olur.

Zavallının Aristo'ya hücumu günlük hayattaki hür ve beşerî hareketleriyle, pervasız konuşmalar ile de bir araya gelince, getirilince hafifmeşreplik damgasını da yedi ve fikir şehitliği tamam oldu.

Her halde İbnürrüş'te Aristo'sunun yani İbnürrüş'tün, iskolâstiğe karşı batı tefekküründe nasıl işleme yolunu tuttuğunu fark ediyorsunuz, değil mi?

Ve görüyorsunuz, kilise nasıl İsa'yı hıristiyanlığın ruhu sayarken o Nastûrîlerin veya Boethius'un naklettiği Aristo'yu da kendi keyfi ve iskolâstik görüşüyle, beyni olarak benimsemiş, onun için Aristo da İsa kadar dokunulmaz, tekinsiz olmuştur. Lehinde ve aleyhinde ona dokunanın eli ve canı yanıyor.

Galile de kule denemesinde olayı ispat ettiği halde Aristo'nun bir dediğine dokundu diye doğum vatanı olan Piza'da kıskançlık ve aksilikler görmeye başlamış, daha ilk gençliğinde işe bakın : Bir papazın aracılığıyla almış olduğu Üniversite kürsüsünü ve aile ocağını bırakıp Padova'ya göçmüştür.

# GRİPİN

**BAŞARI İLE KULLANILIR**

Baş, diş, adale ve soğuk algınlığından mütevellit bütün ağrılara karşı GRİPİN başarı ile kullanılır

GRİPİN 4 saat aralı ile günde 3 adet alınabilir



# Dam üstünde saksağan

**H**ani bir halk sözüümüz vardır: «Bit yiğitte bulunur,» diye... Sevmem ben bu halk deyimini. Şimdiyedek de anlamamıştım anlamını. Atalarımız yiğitteki biti süs olarak kabul ediyorlarmış demek. Ama atalarımızın bu esprisini Gürkal Aylan denen biri sayesinde anlamış bulunuyorum. Bu yavru da böylece benim süsüm oluveriyor. Nenin nesi kimin fesi olduğunu bilmediğim bu efendinin beni kaşındırmak için üstümde gezinmesi üzerine bu yazıyı yazmak gerekliliğini duydum. Hele, bu zatın 1 Ocak 1960 tarihli **Sinema - Tiyatro** dergisine, **Hamlet** üzerine yazdığı yazıya gözüm ilişince işin ne kadar eğlenceli olduğunu gördüm. Tartışma terbiyesinden yoksun olan bu zatın bir de namuslu görünmek çabası altında gizli olan düzenleri var: Yazımın bazı yerlerini dışarda bırakıp istediği yerleri alması, Bentley ile olan benzerliklerin üstüne basabilmek için yalnızca sözcükler üstünde durması, vb...

Oysa daha önce bu zata yazdığım yanıtta dünyanın bütün yazarları gibi ben de başka yazarlardan yararlandığımı belirtmiş, ama yazı bütünü olarak kendi düşüncelerimi açıkladığımı göstermişim. Böyle yazımdan parça parça pasajlar alıp bu pasajların Bentley'in söylediği birtakım şeylere benzemesi bir şey ifade etmez. Kaldı ki, çok iyi tanıdığım Bentley de kendinden önceki yazarlardan yararlanmıştır. Onun yazılarını da parça parça ele alırsak ondan önceki birçok yazarların söylediklerine benzediğini görürüz. Buna birkaç örnek vermişim geçen yazımda.

Önemli olan bir yazarın yazısının bütününde söylemek istediği özdür. Bu zat nevakittir birtakım çeviriler yapıyor, şu söz konusu ettiği Bentley'in yazısını da bütün olarak çevirsin ve benim yazımı da yanına koysun, bakalım düşünce yönünden ne gibi bir benzerlik bulabilecektir?

Pirandello'nun ülkesinde ve devrinde yaşamadığına göre onun hakkındaki bilgiyi onun hakkındaki kitaplardan toplamam normaldir. Bizde ve dışarda

bu her zaman böyledir. Açın Karagöz ya da Türk Tiyatrosu konusunda dışarda yazılan kitapları: Genel bilgiler dip notu verilmeden yazılır, ancak yazarın düşüncesine karşıt ya da çok yeni olan birtakım düşünceler dip notu ile belirtilir. Türkiye'de en çok dip notu veren yazarlardan biri de ben olduğuma göre, bazı basit, genel ve herkesin malı olmuş düşünceleri dip notsuz ele almam doğrudur.

Ben bu yazımı iki bölüm olarak düzenledim: Birinci bölümde bu zatın bana olan ithamları üzerinde duracağım, ikinci bölümde de Gürkal efendinin **Hamlet** yazısını ele alacağım.

İlk şu pasajı aktarmış benim süsüm; ama ortadan önemli bir çıkarma yaparak:

«Bu yaşamaya («aşamaya») olacak, D. T. dergisinde yanlış basılmış) gelince yazarın başka bir düşüncesine erişiyoruz; Bağıntılık (izafiyet) düşüncesine... Her şey bağıntılıdır yazara göre. İnsan birçok kişiliklerle yaşadığından herkese göre başkadır. Netekim, Pirandello karısı için çapkın bir erkekken, kendisi için değildir. Öyleyse, gerçek-görüntü kavramı bunu da bağıntılı yapıyor. «Ben, beni gördükleri gibiyim,» diyor yazar. Öyledir de. İnsanlar içinde buldukları havaya göre başkalarının onları gördükleri gibi olurlar.

«Her şey bağıntılıdır...» dan buraya kadar olan bölümü çıkarmış. Çünkü Bentley'de böyle bir şey yok. Bundan sonra gelen bölümde şöyle diyorum :

«**Size Öyle Geliyorsa**» da bu bağıntılı durumu izleriz: Bay Ponza'nın karısı oyunun sonunda, bayan Flora'nın kızı ve bay Ponza'nın karısı olduğunu belirtir. Bu oyunun sonunda gerçeğin ne olduğu belli olmaz. Onun için, sonu bir çözüme değil, yeni bir soruna açılır.»

Bu zatın çevirisi ile Bentley, buna paralel bölümde şöyle der :

«Sonunda gizlin açıklanması işi kadına bırakılır. O da şöyle der: 'Ben bayan Flora'nın (anne) kızı ve bay Ponza'nın (koca) ikinci karısıyım.' (...) Bazı eleştirmenler Pirandello'yu derin 'izafiyet düşüncesi'nden dolayı överlerken, bazıları da...»

Şimdi bu iki pasajın benzerliğine bakılsın. Sonuç gülünçtür. Benim yazımla Bentley'in yazısında benzerlik nokta bay Ponza'nın karısının (oyunun sonunda) «bayan Flora'nın kızı ve bay Ponza'nın karısı» olduğunu söylemesidir ki, bu da başka türlü olamaz, çünkü oyunun bir durumu okuyucuya belirtilmektedir. Netekim, başka yazarlar da bu durumu aynı yolda belirtmekten başka çare göremezler :

**Örnek 1 :**

«As for Signora Ponza herself, she is prepared at one moment to tell Signora Frola she is her daughter and at the next to agree with her husband she is his second wife.»

A. Nicoll: **World Drama**, (G. G. Harrap and Co. Ltd., 1952), s. 709.

«Senyora Ponza bir yerde kendisinin Senyora Frola'nın kızı, olduğunu belirtirken, başka bir yerde kendisinin Senyor Ponza'nın ikinci karısı olduğunu kabul eder.»

**Örnek 2 :**

«She appears (bayan Ponza), heavily veiled, and explains that she is Signora Frola's daughter and Ponza's second wife.»

M. Lamm: **Modern Drama**, (B. Blackwell Okf. 1952) s. 337.

«Bayan Ponza yüzünü siyah bir tülle örtmüş ola-

rak görünür ve kendisinin bayan Frola'nın kızı ve bay Ponzan'ın ikinci karısı olduğunu söyler.» Bu örneklerin yüzlerce çıkarılabilir, ama bakadar basit bir şeyde iki örneği yeterli buluyorum.

Süsümün bundan sonra ele aldığı parça şu :

«**Pirandello'ya göre çünkü bir sorunun çözülmesi** insanlar için başka bir sorunu çözülmemiş ve anlatılmamış olarak bırakır.»

Gürkal'ın buna karşılık aldığı Bentley'in paralel parçası eksik. Bu eksikliği de her zaman yaptığı gibi parantez içinde noktalarla göstermiyor. Bentley'in söylediği şu :

«It is not his business to uncover the problem and solve it for us as in a French pièce à thèse. The solution of the problem, the cure for these sick human beings, is to leave their problem unsolved and unrevealed.»

«**Fransızların tez oyunlarında olduğu gibi**, onun işi sorunu açıklamak ve bizim için çözmek değildir. Sorunun çözülmesi, bu hasta insanların iyileştirilmesi, onların sorununu çözülmemiş ve ortaya çıkarılmamış olarak bırakır.»

Şimdi Gürkal'ın benim yazımdaki «Pirandello'ya göre çünkü bir sorunun çözülmesi» bölümünü işine geldiği için almadığını görüyoruz. Bir sorunun çözülmesinin, başka bir sorunu çözülmemiş olarak bırakması düşüncesi Pirandello'nundur çünkü. Ve ben de Pirandello'nun böyle söylediğini yazımda belirtiyorum. Pirandello'nun 1908 yılında yazdığı **L'Umore** 'sunda ve bazı oyunlarında (**Liola**) belirttiği gibi, aldanma zorbalığa yol açar, bunu sonucu daha büyük bir aldatmacaya gitmektir. Bu düşünce yazar da bir üslup özelliği olmuştur. Pirandello'yu bilmeyen ve bu konuda hiçbir araştırması olmayan bir kimsenin bu noktayı Bentley'in sanması normaldir. Bentley genel olan bir bilgiyi anlattığı için dip notunu da gerekli bulmamıştır.

Süsüm, Gürkal efendinin bundan sonra aldığı parça şu :

«**Luigi Pirandello bir İtalyan türü olan Teatro del Grottesco'dan çok etkilenmiştir.** Bu tür oyunun **MASKE** ve **YÜZ** karşıtlarını alır. Maske dış yönü, Yüz ise iç yönü gösterir. Maske ifadesizdir, yüz ifadedilidir, çoğu zaman acı çeker. Bunu biraz daha yalınlaştırabilirim. Genel anlamda bir soytarıyı anlatan durumdur bu: İçten acı çeken, ama bu acısını belli etmeden dışta gülmesi ve güldürmesi gereken bir insan.»

Bu parçaya alınan Bentley paraleli şu :

«Pirandello took from the teatro del grottesco or from his own fiction the antithesis of mask and face, the mask being the outward form, the face being the suffering creature. At its crudest this is the theme of the clown with a tender heart.»

«Pirandello teatro del grottesco'dan ya da kendi hayalinden maske ve yüz antitezini almıştır, maske dış biçim, yüz de acı çeken yaratıktır. En kaba anlamıyla bu yumuşak yürekli bir soytarının temasıdır.»

Bentley'in bu yazdıkları da kendi öz düşüncesi değil, Pirandello'nun üslûbu konusunda genel bilgisidir. Onun üzerine inceleme yapan yüzlerce yazar aynı düşüncüyü dip notu kullanmadan öne sürmüşlerdir. Hem de Bentley'den önce bunu belirten yazarlar olduğu halde, Bentley de dip notu kullanmayı gerekli görmemiştir. Çünkü bu her namuslu ve dürüst kişinin anlayacağı gibi herkesin malı olan ge-

nel bir bilgidir. Örneğin, Bentley'in 1955'de yayınladığı bu yazısından iki yıl önce, yani 1953 yılında, Karl H. Ruppel aynı bilgiyi şöyle verir :

«Die Maske (der Schein) verhüllt das Nackte (das Sein), aber die paradoxe auch hervortreten kann, verhindert jede Gewissheit über die Wahrheit und Wirklichkeit der menschlichen Existenz.»

Karl H. Ruppel: **Schauspielführer**, (Reclam Verlag, Stuttgart, 1953), s. 853.

«Maske (görünüş) çıplak olanı (gerçek varlık) örter, ama Maskenin ardında çıplak olanı ortaya çıkartan çelişik imkân, insanın varoluşundaki gerçeği kapsayan mutlakiyete engel olur.»

Maske ve çıplak olan (yani yüz) arasındaki karşıtlığı bu yolda belirten Ruppel'den başka A. Nicoll yine maske ve yüz karşıtlarından söz eder:

«The concept of the mask and the face is here taken one stage farther.»

A. Nicoll: **World Drama**, s. 708.

«Maske ve yüz kavramı burada bir aşama daha ileriye götürülür.»

Teatro del Grottesco'ya gelince. Bu tiyatro tarihi içinde Grottesk tiyatro türü olarak anılır ve tiyatroyu bilenler tarafından da iyi tanınır. Luigi Groto adlı bir İtalyan yazarının ortaya çıkardığı İtalyan tiyatrosuna özgü bir türdür. Hem Prendello'yu Grotteks tiyatroya oturtan Bentley değildir ki. John Gassner de **From and Idea in Modern Theatre** adlı kitabında Pirandello'yu Luigi Chiarelli'den ve teatro del grottesco'dan etkilenmiş bir yazar olarak gösterir (bk. s. 244). Yani bu da bir noktada tiyatro tarihini bütün ayrıntılarıyla incelemiş olanlar için kabul olunmuş genel bir önergeçir.

Bundan sonra bu dolapçı kişinin yazımı ne şekilde bozduğunu da görmek gerekli. Gürkal ef. bu bölümde yalnızca üç dört sözcüğü yanyana alarak bir benzerlik yaratma zorlaması içindedir. Yalnızca benim yazımdan «Maske toplumsal bir ortamdır...» bölümünü alarak çevirisini yanlış bir kurnazlıkla şöyle yapmıştır. Bentley'in: «The mask is the social...» bölümünü «Maske toplumsaldır» diye çevirmiş. Oysa buradaki «the» edatı bu tümcenin bitmediğini ve «toplumsalın bir sıfat olduğunu gösteriyor bize. Şimdi benim ve Bentley'in yazısının bu bölümünü alıp Gürkal efendinin çevirdiği dalavereyi görelim. Benim yazım şöyle:

«**MASKE** toplumsal bir ortamdır. Sadece dışa karşı durumu sağlamaya çalışan, dış çevrenin alışkanlıklarına uymak zorunda olan mekanik, ruhsuz, dural (statik) bir duvardır.»

Bentley'inki şöyle :

«The mask is the cosial and antihuman tyranny of, for example, a novelist for whom the heroine's unhappy lot is grist to the mill. The mask is the interference of the mechanical, the external, the static, the philocophical, with our lives.»

«Maske, örneğin, bir kadın kahramanının talihsizliğini değirmende öğütülen ürüne benzeten bir romancının toplumsal ve insanı olmayan zorbalığıdır. Maske mekanik, dış, statik, felsefi olanın hayatımıza müdahalesidir (karışmasıdır).»

Buyrun bakalım, Gürkal efendinin tutumu bu hilesiyle biraz daha ışığa çıkıyor. Bentley'in bu parçasının her iki bölümünü de kendi çıkarına göre değiştiren, birinci bölümünü hiç çevirmeyen ve ikinci bölümünü de «Maske mekanik, katı, statik bir nesnedir...»

diye çeviren bir kimsenin mutlaka ruhsal bir dengesizliği olması gerekir. Her satırıyla birtakım kurnazlıklara yönelen, beni aşağılamak için namuslu pozlarda birtakım uyarmalara (!) giden bu zatın ne olduğunu biraz da kendi yazısıyla belirtmek isterim. Gelelim yazımızın ikinci bölümüne...

(II)

Ama ben Gürkal efendiye bir süs olarak benim sedim bile. Süsüm Hamlet üzerine bir yazı yazmaya heves etmiş. Bütünlüğü içinde hiçbir şey anlaşılmayan bu yazısında, oradan burdan topladığı yetersiz bilgilerle ne demek istediği anlaşılmıyor. Anlaşılmadığı gibi üç yerde verdiği dip notundan başka dip notunu da gerekli bulmamış. Şimdi gelelim 1 Ocak 1960 tarihli **Sinema-Tiyatro** dergisindeki **Hamlet** üzerindeki gülünç yazıya.

Yazısının bir yerinde: «Fergusson, Hamlet üzerinde yaptığı incelemede, (multiple plot), katmerli plottan söz açıyor. Bu oyunda küçük «plot»lar bir araya gelerek esas 'plot'la birleşmektedir.» dedikten sonra «Gerçekten» sözcüğü ile başlayıp şöyle diyor: «Gerçekten oyunun en önemli aksiyonunu oluşturan, Danimarka kiralının öldürülüşündeki esrarı aydınlatmak amacıyla yapılan arama işi biraraya gelerek ess 'plot'la birleşmektedir.»

Bu Gürkal efendinin kendi düşüncesi, çünkü «Gerçekten» diye başlayan bu tümceye. Ama bizim de bu zat gibi kötü niyetli olmamız gerekse hemen bunu Dover Wilson'un **What Happens in Hamlet** kitabında yazmış olduğunu belirtmemiz gerekecek. Oysa bu onun kendi düşüncesidir. Yararlandığı Fergusson oysa Wilson'un adını anıyor ve şöyle diyor:

«If to this we add Mr. Dover Wilson's suggestions, we see that the welfare of Danemark—the traditional order of society with its father-king upon whom depend 'the lives of many'—is the matter of the play as a whole, rather than Hamlet's individual plight.»

F. Fergusson: **The Idea of A Theatre**, (Princeton Uni. Press., 1951), s. 102.

«Buna Mr. Dover Wilson'un önerilerini eklersek, Danimarka kiralının mutluluğunun—birçok kimsenin hayatına' destek olan baba-kıralı ile toplumun geleneksel düzeni— Hamlet'in kişisel durumundan daha çok, oyunun en önemli yanı olduğunu görürüz.»

Başka türlü yazılmış, ama ilk Doktor Wilson'un ortaya attığı düşünce bu. Ama daha iyi bir örnek alalım. «Gerçekten» deyip kendi düşüncesine giren Gürkal efendi, yukardaki tümceden sonra şunları yazıyor:

«Shakespeare, bir çocuğun suçlu bir ana karşısındaki tutumunu mu yoksa, aynı zamanda, bir çocukla babası arasındaki ilişkiyi mi anlatmak istemiştir? Bunlara verilecek yanıtlara göre, Polonius - Laertes - Reynaldo zinciri bir 'comic-pathetic' yardımcı plot olarak anlam kazanabilir. Hamlet ve Hayaletin öyküsüne paralel gülünçlüklerle birlikte.»

Fergusson'un kitabının 102. sayfasında bu parçanın aynına rastlıyoruz :

«There is no explanation and no excuse for them if Shakespeare was merely trying to convey the feeling of a son toward a guilty mother. If he was also picturing the relation of a son to his father, then the whole Polonius-Laertes-Reynaldo sequence makes sense as a comic-pathetic sub-plot, with many many ironic parallels to the story of Hamlet and his father's Ghost.»

«Shakespeare bir çocuğun suçlu bir ana karşısındaki tutumunu göstermekle yetinmek istemişse onlar için bir tanım ve özür yoktur. Bir çocuğun babasına olan ilişkisini de gösteriyorsa, o zaman bütün Polonius-Laertes-Reynaldo zinciri 'comic-pathetic' yardımcı plot olarak anlam kazanabilir. Hamlet ve hayaletin öyküsüne paralel alaylarla birlikte.»

İşte böyle tıpatıp uyan ve dip notta belirtilmeyen Fergusson'un düşüncesi önümüzde Gürkal efendinin yetersizliği içinde sırtıyor. Yukarda Fergusson'dan söz ettikten sonra ortada «Gerçekten» sözcüğü ile kendi düşüncesine geçmesi ve bu parçayı tırnak içinde aktarmaması onun nasıl çalıştığını gösterebilir. Gürkal efendi bilir bunu: İki çeşit aktarma vardır; eğer kişi sözleri tıpatıp alıyorsa tırnak kullanıp dip notu vermek gerekir, eğer o düşünceyi aynen alıp kendi sözleriyle belirtiyorsa o zaman tırnak içine almadan kaynak vermek gerekir. Süsüm her ikisini de yapmıyor. Hattâ kelimesi kelimesine aldığı halde tırnak açmıyor.

Gürkal'ın dip notu verdiği düşünceler de kelimesi kelimesine Fergusson'un olduğu halde tırnak açmamış: Sanki Fergusson'un bu düşüncesini kendi sözleriyle aktarıyormuş hissi vermek için... Örneğin: «Act I, scene 2 (Claudius's Court) restates the main theme, this time from the point of view of Claudius an his regime.»

(Fergusson)

«1. perdenin, 2. sahnesi (Claudius'un sarayı) bu'theme'in Claudius'un görüş noktasından alınışdır.»

(Aylan)

«Act I, scene 3 (Polonius' House) is a comic variation on the main theme.»

(Fergusson)

«3 üncü sahne (Polonius'un Evi) esas 'theme'de gülünç bir değişmedir.»

(Aylan)

Fergusson'un düşüncelerini çevirmek gerekli değil, çünkü Aylan'ın yazdıkları onların çevirisi.

Böyle tıpatıp aktarmanın tırnağı nerde? Yok. Gürkal Efendi Fergusson'un bütün eserlerini okuyup şöyle aklına geldiğinde onun düşüncelerini aktarıyor hissi vermek için böyle yapmış olacak.

Dip notu verdikten sonra, Gürkal efendi hâlâ Fergusson'dan yararlandığı halde bunu kendi düşüncesi olarak yazıyor. Böylece dip notu da yukarda kalıyor :

«Oyunun yapısını bir bütün olarak ele alırken, ikinci derecedeki plotların benzerlik unsurlarıyla ana plota bağlandığını, küçük 'action'lardan ana 'action'a geçildiğini unutmamamız gerekiyor.»

(Aylan)

«In Shakespeare, and in the best of this contemporaries, the minor plots are essential parts of the whole composition.»

(Fergusson)

«Shakespeare'de ve onun en önemli çağdaşlarında, ikinci derecedeki plotlar bütün yapının esas parçalarıdır.»

Bu düşünceyi kelimesi kelimesine almamış, ama bunu da dip notuyla gösterecek sadece tırnak kullanmayacaktı. Yazısı içinde A. R. Humphreys'ten yaptığı dip notsuz aktarmalar da var. Ama artık bu kadarı yeter.

Ancak bu efendiye bir çift sözüm var. Mavici

# BUNALIM KUŞAĞI

Arkadaşımız Hilmi Özgen'in bu yazısındaki şiir üstüne olan düşüncelerine katılmıyorsak da, bağımsız bir yazı olarak yayımlamayı faydalı gördük.

## Bunalmayan Ozan : Hasan Hüseyin

İkinci yenilerden bu yana b'ir anlamsızdır modası aldı yürüdü. Batı'da belirli ölçülerle tüm sorunları çözümlenen, kişisel özgürlüklerine bütün olanaklarıyla kavuşan bazı sanat ustaları bu ortam içinde b'ile aradıklarını bulamayınca haklı olarak «Bunalım»a düşmüşlerdir.

Ama yurdumuz gibi geri bir memlekette henüz alfabetik dâvalar çözümlenmeden sadece Batı'ya özenerek girişilen bu denemeleri olumlu bir sanat türü olarak kabul etmemize imkân yok.

Neye bunalırlar bu küçük beyler? Hangi olumlu düşünceyi soyutlarlar? Karanlıklara gizlenip ağızlarının içinde mırıldadıkları ezgiyi kim okur, kim dinler?... On yılda soysuzlaşan bir demokrasi denemesi'nin savaşını taşra avukatlarıyla seksen'k ihtiyarlara bırakıp kendi kuş dillerince ne demek isterler?... Hangi baş ağrısına şifadır karaladıkları muskalar?

Bizler gibi ellisini aşmış «kıdemli gençler» kuşağı anlayamıyoruz bu küçük beyleri. Kusur görmesinler. Ama onlar bizim has dertlerimizle ilgilenmedikleri oranda, bizler de onların yapmacık bunalmalarıyla ilgilenemiyoruz. Bereket ki arasına bir yiğit ozan çıkıveriyor bir kenarcıktan. Bir ateş yakıveriyor b'ir dağ başında. Bir umut ışığı parlayıveriyor gözlerimizde. Bir başka umutla bakıveriyoruz gelecek günlere...

İşte bu son günlerin umutlu müstucusu da Hasan Hüseyin. Önceleri «DOST» Dergis'inde tanidik bu Gürünlü genç ozanı. Dilekçe yazıp resim yaparak ek meşini çıkarıyormuş demişti dostlarım. Daha o günlerde Sivas dolaylarında çınlayan gür sesiyle «benim de b'ir çift gözüm var...» diye bağıyordu bu delikanlı.

Sonra izledim sanat yapıtlarını. Ama arkası gelmedi bu şiirlerin. Sonra şurada burada politik yergilerine, günlük olayları sipsivri kalemiyle iğneleyen yazılarına rastladım bu genç yazarın. Derken «KAVEL» kitabı çıkageldi ortaya.

Fısır fısır, mırıl mırım okunan soluksuz şi'rlerden usandık mı ne? Yoksa kavgalarımızın temposuna mı uydu bu şi'rlere... 27 Mayısın alaca karanlığın.

olarak biz de karşı çıktık, biliriz bu donkişotça kahramanlığı. Ama biz tartışma terbiyesini bilirdik ve söyledığımız şeyler yalan ve düzen üzerine oturtulmamıştı. Onun için süsüm, çocuğum, evlâdım bak dil de biliyorsun kendini yetiştir, tiyatro alanında önemli bir adam ol. Biz de sana yardım edelim. Alkışlıyalım seni. Yok eğer benim süsüm olarak kalmak istiyorsan, kal. Ona da bir şey demem. Ya işte böyle çocuğum.

dan sonra pırl pırl bahar sabahları beklerken yine karariverince politik ortam, bizleri de bir «bunalım» sarmadı değil hani. Ama biz «bunalım»ın şiirini yazmaktansa kavgasını yapmak daha faydalı olur diye sıvamıştık kollarımızı. Derken bir gün Boğaziçi surlarında küçük bir fabrikanın emekçileri yeni Anayasamızın sağladığı haklara güvenerek direniverdi işverenlere. Günlerce çadırlar kuruldu, ateşler yakıldı, Fatih V nci Mehmet'in İstanbul'u alışından bu yana surların dışında ilk mustulu alev parlayıverdi bir akşam üstü. Günlerce çilesini çekerek direndiler ve kazandılar Türk emekçileri...

Kavgalarına katılmadığımız insanları alkışlamak gerekliydi hiç olmazsa. Ama bunalım kuşağından hiç bir ozan kalem oynatmadı bu önemsiz olay için. Bir de gördük ki Hasan Hüseyin, bu temiz Anadolu çocuğu alivermiş kalemi el'ne, döktürmüş şöylece :

İşime karım dedim,

Karıma kavel diyeceğim.

Ve soluğum tükenmedikçe bu doyumsuz dünyada

İzin verilerse İstinye'li emekçi kardeşlerim,

O çoban ateşinin parladığı yerde, Kavel'de

İlk çocuğumun adını

Kavel koyacağım.

Hasan Hüseyin şiir dünyamıza sunduğu ilk sanat yapıtına bu adı verdi. Daha doğrucası kitaptaki şiirlerden en güzel olan «Kavel» oyununun ezgisi bu klibin adını koydu.

★

Hasan Hüseyin yığınlara seslenen, gür sesli bir kavgacı adamı değil sadece. Güçlü bir yergici ve empresyonist bir ressam da aynı zamanda. Çağımızın kokmuş düzenini o kadar güzel dile get'rip yargılarına o kadar ustaca varıyor ki :

Demirin, kömürün, petrolun, kallesliği...

diyerek 20 nci yüzyılın üç büyük koz asını atıveriyor oyun masasının üstüne. Üç cilt Ekonomi kitabı gibi. Ama sonunda bu büyük kumarın oyuncularını bir kokmuşlar mezarlığına gömerek :

Yıkılır bu düzmececi yıkılır.

Köprüler kurulur aydınlıklara...

mustusıyla yüreklerimize umut ve ferahlık veriyor.

★

Bence Hasan Hüseyin'in en güçlü yanı halk deyimlerini, halktan yana büyük ustaların deyişlerini tıpkı Balaban'ın resimde yaptığı gibi ustaca işleyebilmesi ve şiirimize yeni bir hava getirmesidir :

Şimdi şarap düşer kızgın bağlara

Güz oturur gözlerime dağlar uy

Vardım diyelim ki hey diyelim



**Nakışcasına duralım, karalarla diyelim  
Hey diyelim, hey!..**

Van Gogh fırçasıyla bir resim döktürüp Köroğlu ağzıyla seslen'veriyor yiğit kişilere... Ama yine de büyük şiir ustalarına saygılı, yine de bir yanlışlık yapmak kuşkusuz çöreklenmiş içinde bu Anadolu çocuğunun :

**Bu türkü benim türküm, çoğalır kanayarak  
Kelepeğin karasında bir ak güvercin...**

Ustam kessin ellerimi, benim çocuk ellerimi... diye bir ahı kalfasının saf yüreğiyle sığınıyor eski ustalarının ölümsüz ruhlarına... Kara kelepeğin iz bıraktığı her ak bilek böyle güçlü işler yapabileseydi ne olurdu Tanrım!... Hay ellerin dert görmesin Hasan Hüseyin!... Yıllar yılı beklediğim soluklu şiirleri bu küçücük kitapta sunduğun için nice şiir ustalarının ruhlarını şâd ettin!...

Hey gözünü sevdiğimin Anadolu toprağı... Harplerin, darplerin, ağaların, beylerin sömürüp sömürüp tüketemediği bu yorgun toprakta yeni yeni filizler yeşerdikçe ben kıvanmayım da kimler kıvansın?...

Bunalım şairleri karanlık domuz damlarında çatal tırnaklı kadın bacağı, viski ve iç sıkıntısı karışımı sanat düşleriyle avunurken herifçioğlu Gürün'.

den çıkmış gelmiş, haftalık bir dergiye işçi olmuş, gün doğarken şiirini yazmış, gün batarken sıcak so-mununu koltuğunun altına alıp evine dönmüş de haberimiz yok!...

Hem de sizlerle domuzuna alay ediyor da haberiniz yok :

**Kırık akvaryum acısı bu, belki biraz evrim  
Suyu bitmiş hayvanların ulusal şaşkınlıkları,  
Bataklik manda uykusu, Gagarinsiz gök yüzü...**  
diye bağıyor da duyanınız yok!...

**Dörtbuçuk altı bir fotoğraf bu senin vatandaşlığın  
Yataklar çoğaltmaz kişiyi eşekliğin lüzumu yok...**  
diyor da anlayamınız yok!...

Daha daha çok şeyler ekleyeceğim bu sözlere ama bilirim ki «tahammül»ünüz yok!...

Bu yokluklar diyarında, kurak ve çorak Anadolu topraklarının üstünde Cacık otu var, sarı çiğdem var, mor menekşe var, Hasan Hüseyin var da bileniz yok!...

Ama o ne güzel tanımlamış sizin dünyanızı :

**Yaşayıp yaşanmadan ölmek bu zübükler arena-**  
**sında**

diye dert yanyor sizlerden yana, dinleyeniniz yok!..  
Şimdi anladınız mı bey oğlu beyler, bey eskileri.

**TÜRKİYE  
İSTİKBAL BANKASI**

**PARANIZIN  
İSTİKBALİNİZİN  
EMNİYETİ**

(Dost: 7)

**AKBANK**

**Her türlü  
banka işleriniz  
için**

**AKSİGORTA**

**bilumum sigorta  
muameleleriniz  
için**

**emrinizdedir**

(Dost: 8)

## GEÇEN AYIN İÇİNDEN

(2. sayfadan)

**BEKTAŞI GİBİ** — Radyo yöneticilerine sorsanız: «Kitap haberlerini kaç günde bir duyurursunuz?» diye, Bektaşı gibi çabuk çabuk: «On beş günde bir on günde bir!» diyeceklerdir.

Radyo yöneticilerine bir de şunu sorsanız: «Spor haberlerini kaç günde bir verirsiniz!» diye. Ağır ağır: «Akşamdaaan akşama!» diyeceklerdir.

İşin doğrusu, spor haberleri kimi akşamlar üç kez, ayrı saatlerde verilmektedir.

Radyo özel teşebbüsün malı olsa, tüccarların çıkardığı gazetler gib, spor sayfaları bol olsun diyelim. Ama, radyo devletin malıdır; devlet de her Tanrının günü, Türkiye halkına bir şeyler öğretmek değil, onu ıvır zıvırla oyalamak için programlar düzenlemesini hoş görür, belki de yüreklendirir.

Adam olmaz şu radyo! Başına sözüm ona okur yazar gençler de gelse, radyo yine 27 Mayıs'tan önceki devrin radyosuna çok benzer.

**MEVLEVİ TEKKESİ DEĞİL, RADYO!** — İzmir Radyosu'nun Mevlâna'ya gereği kadar itibar göstermediğinden yakınılmış, Tercüman gazetesinin fıkra-cısı da İzmir radyosu müdürü Cenab Ozankan'ı yermiş olacak ki! Ozankan, fıkracıya verdiği yanıtta; Mevlâna'ya şair ve düşünür olarak, gereği kadar yer verildiğini, ancak Radyo'nun Mevlevi tekkesi haline getirilmeyeceğini söylüyor. (Tercüman, 12 Aralık 1964)

Mevlâna konusunda akli başında ve devrimci bir radyo müdürünün yapacağı budur. Ozankan a selâm larımızı gönderiyoruz.

**ELÇİLİK İMAMI** — Milliyet'in 13 Ocak 1964 günlü sayısında İstanbul Üniversitesi'nden Dr. Bilge Umar: «Başglin son kitabı» başlıklı bir eleştirme yayınladı. Kitap Fransızca olarak İsv çre'de basılmış. D. P. devrini övüyor, 27 Mayıs'ı kötüliyormuş. Dr. Umar. bir profesörün böyle bir kitap yazmasına şaşırıyor.

Şaşmaması gerekir. Çünkü, Başgil profesörlüğe elçilik imamlığından gelmiştir. Bilimi bir yana koyup softaca düşünmesine engel yoktur.

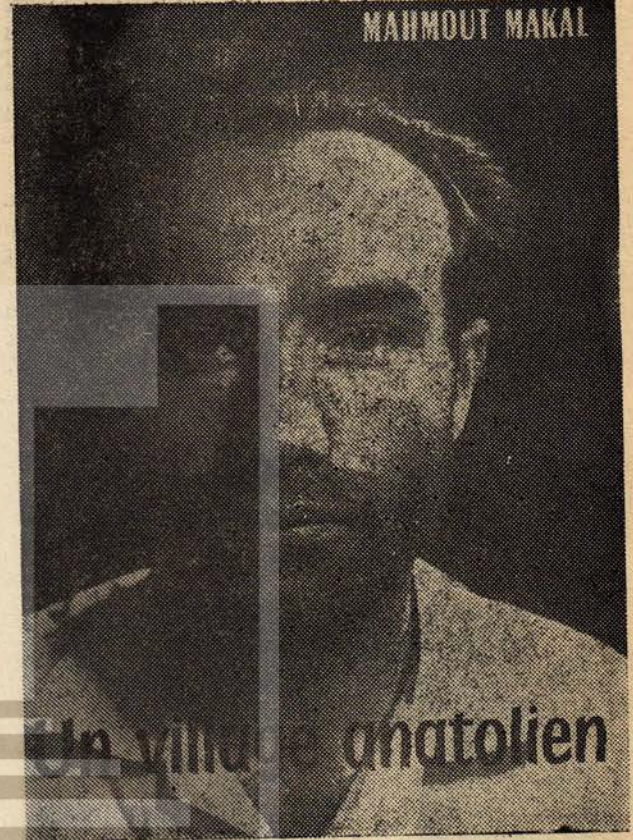
**HÜSEYİN RAHMİNİN EVİ** — Haşim'in «Göte'nin Evinde» parçasını içimiz burkula burkula okuduk, ders kitaplarımızda...

Sonraları, Aşyan, Tevfik Fikret Müzesi oldu. Yüreğimize su serpildi, biraz. Bir özlemi kana kana gidermenin düşkünlüğüyle sık sık giderdik.

Yazları da topluca bir yere gitmeğe kalksak hemen aklımıza «Kalpazankaya» gelirdi. Koskoca İstanbul'da yer yok muydu, sanki? Hayır, bizi oraya çeken, içten içe bilirdik ki, Sait Faik'ti, Sait Faik'in havasıydı. Biz de onun beğendiği, sevdiği, yaşadığı yerleri beğenmiş, sevmiş olmaktan gizli bir zevk, bir öğünç duyar gibi olurduk; sanki sanatçı gönlümüz avunurdu. Bir de Mihrabat'a çıkardık.

20 Ocak günkü Milliyet, büyük romancı Rahmi Gürpınar'ın Heybeli'deki evinin İstanbul Valiliği'nce satın alınacağını, Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından yazarın ev eşyalarının toplanarak burada halka gösterileceğini okuyunca çok sevindik. Ancak, bu alışılmadık hayırlı haberi öteki gazetelerde pek görme-yice içimize bir kurt düştü. Sevincimiz yarıda kalmamışın da...

# Sanat- Sanatçılar



Un village anatolien. Récit d'un instituteur paysan. Paris 1963 Plon. 295 S. resimli. Metin dışında fotoğraflar. Mahmut Makal'ın: Bizim Köy, Hayal ve Gerçek, Memleketin Sahipleri, Kuru Seveda adlı kitapları Güzin Dino ve O. Geyrac çevirmiş, takdimleri Güzin Dino yapmıştır. Kitabın basımı, tire resimleri, özellikle metin dışındaki fotoğrafları büyük bir özenin eseridir. Kitap Terre Humaine» dizisi içinde çıkmıştır.

### YENİ YAYINLARIMIZ

Ahmet OKTAY'ın

## Gölgeleri Kullanmak

Şiirleri. 2,50 Lira

o

İbrahim KUYUMCU'nun

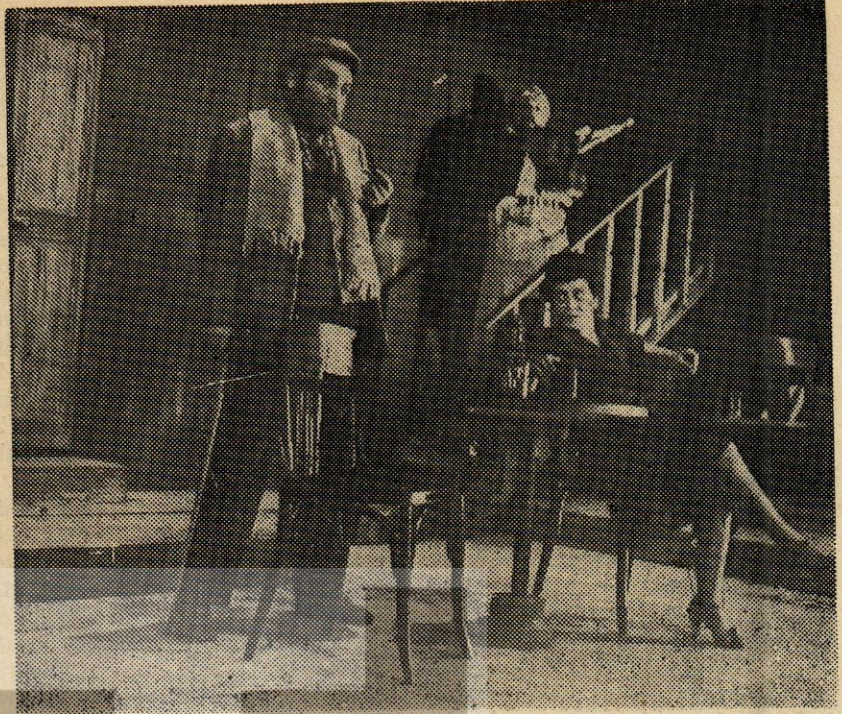
## Bir Avuç Toprak İçin

Gezi notları. 3 Lira. ÇIKTI

## «CEMİL BEYE, CEVABI MEKTUBUMDUR»

**B**ütün ıkmalarına rağmen fikir kırıntularından, mizah züğürtlüğünden ileri gidemiyen «açık-nameni» okudum. Geçen yazımda, «şahsiyat» yapacağını ve konuya dürüstlük, mertlikle, mantıkla giremeyeceğini belirtmiştim. Esasen bundan başka bir cevap beklemek de yersizdi. Yapın buydu çünkü.. Mektubun, benim bizzarur noksan bilgi vermem üzerine kuruluydu. Zira başkaca sarılabileceğin bir dal, yapabileceğin bir şey kalmamıştı. Aslında sana düşen en azından «kişi kusurunu bilmek gibi irfan olamaz» atalar sözüne uyup bu hali yermek ve istismar etmek değil benden özür dilemek ve günahını itiraf etmektir. Hayatında bir defa olsun böyle manevi bir hazza varman ve «sözü geçen eleştiricinin maksadına aykırı bir davranışla tahrifat yaptım» diyerek «yücelme» yoluna adım atman mümkündür ama nerde o iyiniyetin, o sağduyunun insanı, nerde sen?

Aklın sıra, gine dikkati ayrı kollarına çekip meseleyi müphem noktalara yönelterek işin içinden sıyrılmak istiyorsun ama yağma yok, yakını bırakmıyacağım; taki her önüne gelene kin ve haset duyguları içinde iftira etmekten vazgeçene kadar.. Kart ağacın eğilebileceği oranda seni eğitmeye, yüreğindeki karanlık, bencil, menfi duygular yerine «insana» yakışan sevgi, dürüstlük ve erdemlik duygularını harekete geçirinceye kadar dürtüleyeceğim.. Sana, resme, tutkal ve üstübeçi bez üzerine bulamaktan başlanmayıp tertemiz heyecanların kaynaştığı saf bir yürekte, insan sevgisi yüklü duygulardan, düzenli bir kafa, çalışmasından, bilgiden, görgüden, samimiyetten başlanacağını öğretilmeye dek uğraşacağım.. Hocan Eşref Üren sana bunu öğretmeğe çalışmış olacak ama sende onu «temessül» etmek yeteneği yokki.. Tuval yapmaktan vazgeçip resim yapmağa çalış, bunu bez üzerine, kâğıt üzerine, karton üzerine, duralit üzerine, teneke üzerine, kendi üzerine, neyin üzerine olursa olsun yapmağa savaş.. Bir gün yolun düşüp Süleymaniye Kütüphanesine uğrarsan orada alelade kağıtların üzerine ne denli güzellikte resimlerin yapıldığını ve yüz yıllarca dış etkilere dayandığını şaşkınlıkla göreceksin ve belki de «tuval yapma za-



**Ankara Tiyatrosunda 26 Aralıktan bu yana «Gizli Ordu» adlı Müzikal komedinin oynanmasına başlanmıştır. Başarıyla devam eden oyun Perşembe, Cuma, Cumartesi matine ve suarelerde oynanmaktadır. Resimde oyunun bir sahnesinde Tuncer Necmioğlu, Tunca Yönder ve Seden Kızıltunç görülmektedir.**

naatinden» vazgeçip resim yapma sanatına başlayacaksın.. Bu Olumlu öğüdüm kulağında küpe osun..

Benim kişiliğimle sen dahil çok kişi uğraşmıştır yapma sanatına ve halâ da birer «iftira ve tezvir» fabrikası halinde çalıştırdıkları «hayalhanelerini» seferber ederek uğraşmaktadırlar ama bütün bunlar benim kılımı bile etkilemezler. Saman altından su yürüten, sinsi ve cibilliyetsiz kişiler arkadan konuşurlar, arkadan vurmağa çalışırlar; Bu açık yürekli insanların hep başına gelen işlerdendir. Ama içlerinde dürüst ve objektif olanlar da vardır; dinle Cemil bey, bak ne diyorlar onlar; hatırla bir zamanlar sen de demıştin; samimiyetsizliğine bir delil vermek üzere senden başlayalım istersen; olumsuz iç dünyana belki biraz aydınlık gelir ve seni o karanlık düşüncelerinden kurtarır..

**Dost, Cemil Eren:** «Fahir'in sergi sergi dolaşıp yazılar yazıp arkasından da bu işi sevip resim yapmağa başlaması önemli..... Fahir'in resim yapmasını hoş karşılıyorum, seviyorum da...»

**Vatan, Mehmet Kemal Kursunluoğlu:** «Bildığım adamdı Fahir. Hayatın dehlizlerinde çok yorul-

muştun. Hayatta başarı sağlamak için neler yapmamıştı. Hayat onu nasıl da yormuştu. Nihayet kabiliyetinin nerede olduğunu anlamış; eski fedakârlığına yenilerini ekliyerek resimde karar kılmıştı. Koca adam, çocuk gibi en azından on saat çalışarak resim yapıyordu. Okula yeni başlamış bir öğrenci gibiydi. Öğrendiği, bellediği, bu oranda hayata bir şeyler eklediği için kıvançlıydı. Ama, herşeyi, herkesin her olumlu adımını kıskanan bu çevre yok mu, işte bu hasetçiler, bu numaracılar, bu dubaracılar çevresi onu da boğmağa, ezmeğe çabalıyordu..... Yok edemiyorlardı. Sergisiyle, çalışmasıyla, uğraşmasıyla: «İşte ben varım..» diyordu

**Dost, Sezer Tansuğ:** «... Eğer Fahir Aksoy kuru bir allâme olsaydı o zaman iş değişir beğeniler yağardı. Böyle bir allâmeliğin sahtesi ile gerçeğini ayırdedecek bir anlayış çevrede bulunsaydı mesele olmayacaktı ya...»

**Dünya, İhsan Cemal Karaburçak:** «Görgüsündeki kuvveti ve genişliği ve gördüklerini kavrama ve süzgeçten geçirme kabiliyetini iyice seziyorum...»

**Vatan, Ceyhan Atuf Kansu:** «Bu sergide ne var? İlk önce çocuk-

suluğunu yitirmemiş bir insanın iç evreni ve bu iç evreninden taşan bir yenilik, bir tazelik var...»

**Vatan, Nil Etemoğlu:** Tıpkı Roussoninkiler gibi yadırganan ama akademik kuralları tersyüz ettiği, geleneksel duruk estetiği terslediği için sanatseverleri ister istemez çeken tablolar...»

**Sabah, Turgay Gönenç:** «... Fahir Aksoy'un resimlerindeki belirgin özellik, gerçek ile düşün, bilinç ile bilinçaltının çocuksu ile yaşlılığın ayrılmaz bütünlüğünün usta bir anlatım biçimi içinde verilmesinden gelir...»

\*\*\*

Mektubumu bitirmeden önce sana verilecek bir kaç müjdem de var. Gerçi hasedinden bir kaç gün uykusuz kalacaksın ama çaresiz sen istedin.. Sunacağım bu müjdeleri, belleğinde sıkı tutar, iyice uvaların sonunda memnun da olabilirsin.

1 — Çağdaş Türk ressamları ile konuşmalarımı sürdüreceğim. Daha sonra da konuşmaları bir kitapta toplayacağım. Böylece bugünün sanatçıların, sanat üzerindeki düşüncelerini, derli - toplu bir halde, yarının sanat tarihçilerine bir belge olarak sunmuş olacağım. Sahi seninle de bir konuşmamız vardı; o zamanlar bu işe pek sevin-

miş, nerede, ne zaman çıkacağını sorup durmuştun.. Hem ben yalnız röportaj yazıları değil, sen desen, perspektif, simetri dersleri aldığın tarihlerde eleştiri yazıları da yazmışımdır; sende mevcutları yoksa göndereyim.

2 — Senin pek hoşuna gitmeyen balık partilerini daha da sıklaştıracam. Balıklı, rakıli sanat sohbetleri çok iyi oluyor; gelenlerin hepsi memnun. Bir gelemeyen sen üzüntülüsün. Lâyık olduğun zaman seni de davet ederim, bu yüzden beni kınama olmaz mı? Hem senin o minnacık beyninin ihtiyacı olan fosfor bolca vardır balık etinde..

3 — Darılma ama daha çok resim yapıp, daha çok satmak niyetindeyim. Tıpkı diğer ressamlar, heykeltıraşlar, romancılar, hikayeciler, şairler, tiyatro yazarları gibi.. Toplumun olanaklar oranında sanatla kaynaştırmak için, karınca kaderince, elden geldiğince resim satacağım.. Hem bu toplumsal bir ödev değil midir? Sen bunu hoş karşıla; kendini kahretme, inşallah sen de bir gün başarısın..

4 — Bir yazıya geç cevap vermenin, nedenlerini düşünmeye, soruşturmaya ihtiyaç duymadan zekâsızlık olduğunu ileri süren «ilk

insansın». Donkişotvari peygamberliğine çok uygun bir zekâ tarifi. Eh neylersin değil mi ki sen söyledin, o halde bu bir ayet ölçüsündedir; uymak ve hemen cevap vermekle zekâvet gösterisine girdiğim için ayrıca «affı-peygamberilerine» sığınırım.

5 — Benim yücelmeye ihtiyacım olduğunu söylüyorsun; doğru. Her insanın bir ömür yücelmeye ihtiyacı vardır. Şimdiki halde iyice bir hizadayım ama daha da yücelmeliyim; vargücümle çalışacağım. Yalnız bu ara senin de yapman lâzım gelen bir şey var: «İlk ağızda, benim bulunduğum hizaya varabilmen için aydınlık bir yolda yücelmeyi amaç edinmen.»

6 — Yaşımı elliye çıkarmışsın, Bu umurunda değil de şu kadarı varki, yaşımı büyütme gibi basitliklere, küçüklüklere düşmen seni yüceltmez. Yücelmek için önce yalanla bozmalısın çocuğum.. Hem yalan, hem yücelme, işte bu olmadı. Yaşım 46 Cemil bey; (hem kendimi maşallah —elini tahtaya vur— 25 yaşında hissediyorum) Yazık oldu değil mi, bir kaynağın daha kurdu.. Doğruluk müşdidin olsun demekten gayri söylenecek söz yok.

7 — Mektubunun bir yerinde, bir takım açıklarımın olduğundan



← New York'daki bir okulda açılan bir san'at sergisini gezen bir Konuk ilkokul öğrencileri tarafından yapılan 700 eserden biri olan bir kâğıt heykeli üfleyerek harekete getirmeye çalışıyor. Bu sergi Kültür uzmanlarının ilkokullarda öğretmen kadrosunda çalıştıkları deneme programının bir kısmıdır.

**YENİ YAYINLARIMIZ**

*Bertolt BRECHT'den*

## **Kafkas Tebeşir Dairesi**

*Adalet AĞAOĞLU'nun dilimize çevirdiği*

— Oyun —

3 Lira

o

*Georges SIMENON*

## **Ormandaki Deli**

Polis romanı. Hikmet ERHAN'ın çevirisi

4 Lira.

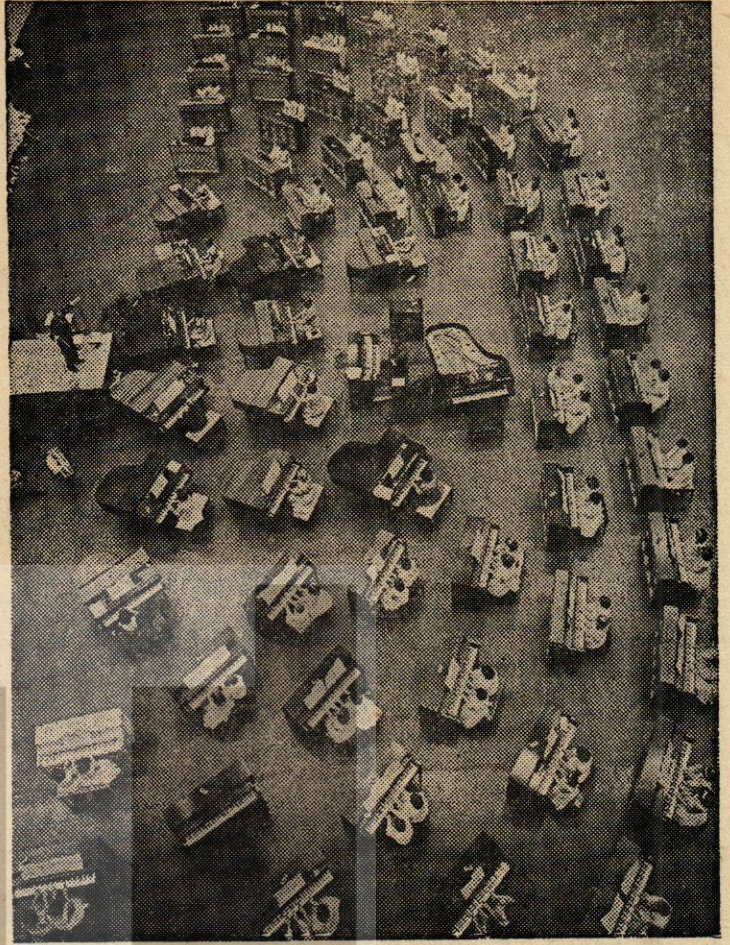
**Çıktı**

söz ederek okuyucuların kötü sa-  
nılarını üzerime çekmek istiyorsun;  
Bak tonton sana bu işin aslını-fas-  
lını söyleyeyim de yırtınmalarına,  
lâf ebelikleri etmene hacet kalma-  
sın. Şu Dünya'da yaşamış nekadar  
insan varsa hepsi açık vermiştir;  
açık vermemiş kul henüz arzımıza  
teşrif etmediler; devletler de öyle  
değil mi? Bizim bütçe açığını da  
mı görmüyorsun? Eh.. insanım be-  
nim de açıklarım olmuştur; doğal  
bir sonuç. Elhamdüllâh şimdilerde  
açıklarımı kapatmış bulunmakta-  
yım. Sana gelince, en yakınlarının  
anlattıklarına inanmak caizse se-  
nin de hayli açığını kapatabildi-  
sen vebali onların boynuna. Allah  
var, neme lâzım, doğrusu ben gör-  
medim; Neüzübillâh görmek de is-  
temem.

Yaa mirim işte böyle..

Allahaismarladık Cemil bey oğ-  
lumuz, yakın bir tarihte seni is-  
lâh olmuş, ressam görürsem, seni  
eğitip öğüttüğüm zamanlardaki gi-  
bi iyi işaretlere rastlarsam, kinsiz  
bir insan olduğum için gene de ö-  
verim gene de severim.. Bu sözü-  
mü hatırlından uzak tutma emi ca-  
nım!

**Fahir AKSOY**



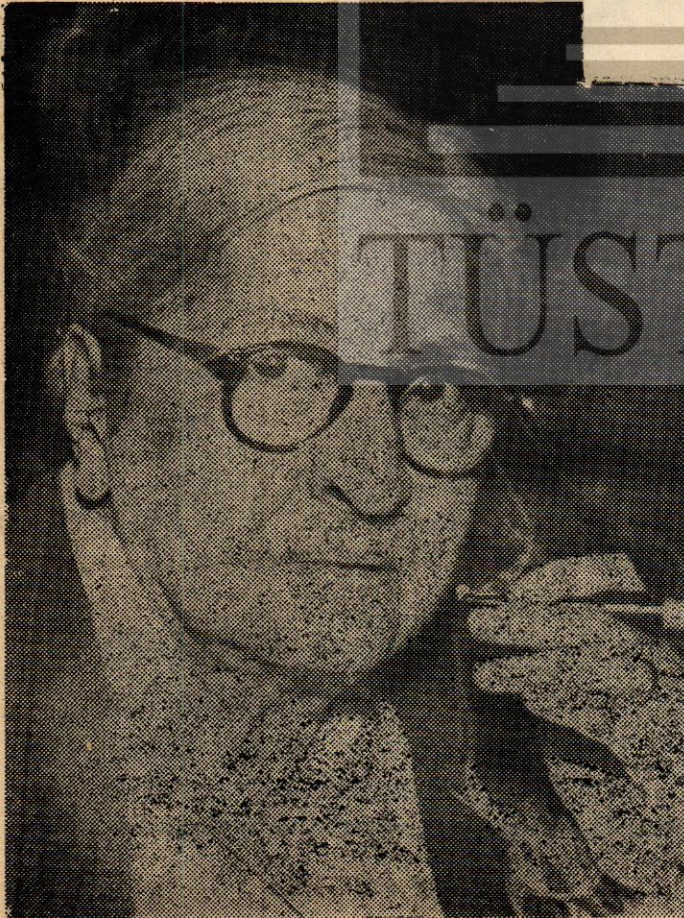
↑  
New York'da Rochester'da yapılan Piyano  
Festivalinin bu final konserinde 68 piyano bir  
arada görülüyor. Bu konsere, solda ortada gö-  
rülen yöneticinin idaresinde, küçük piyanolar-  
da duet çalan 8 ilâ 16 yaşlarındaki öğrenciler  
ile küçük kuyruklu piyanolarda solo çalan öğ-  
retmenler katılmıştır.

Halide Edib-Adıvar 10 Ocak 1964 günü,  
80 yaşında öldü. (Doğumu: 1884).

Meşrutiyet sonrasında romanlarıyla tanı-  
nan Halide Edib, Milli Mücadele'ye eşi Dr. Ad-  
nan-Adıvar ile birlikte katıldı. Ancak, Ata-  
türk Kurtuluş Savaşı'ndan sonra devrim hare-  
ketlerine başlayınca, 1925'de eşiyle birlikte  
Türkiye'den ayrıldı ve ancak 1939'da döndü.

Halide-Edib, defalarca basılan «Sinekli  
Bakkal» romanıyla C.H.P. armağanını kazandı.  
Kurtuluş Savaşı anılarını «Türkün Ateşle İmti-  
hanı» adıyla yayınladı. Okuyucularımız, Şubat  
1963 sayımızda çıkan bir yazıda bu kitabın İn-  
gilizcesinde bulunan bölümleri okumuşlardır.  
Halide-Edib, edebiyatımızın ad yapmış bir ro-  
mancısı olduğu kadar, Atatürk devrimine ayak  
uyduramamış bir fikir adamı olarak da tanınır  
ve sözünü ettiğimiz yazıda, onun Atatürk'e o-  
lan davranışı belirtilmiştir.

Seksen yıllık bir ömrü edebiyat ve fikir  
hareketleri içinde geçirmiş olan Halide Edib-  
Adıvar'ı burada anmakla ödevimizi yerine ge-  
tiriyoruz.



**İHSAN CEMAL KARABURÇAK  
SERGİSİ**

İhsan Cemal Karaburçak'ın İs-  
viçre ve İtalya'da sergilediği resim-  
lere yenilerini de katarak düzenle-  
diği resim sergisi 16 Ocak 1964'de  
Ankara Güzel Sanatlar galerisinde  
açıldı.

Sergide dağıtılan büyük broşür-  
de sanatçının iki tablosu ve yaban-  
cı eleştiricilerin yazıları yer alıyor-  
du. Kleine Zeitung, Wiener Zei-  
tung, Kultur, Viyana radyosu, Ci-  
maise, Le Peuple, Het Laatste  
Nieuws, La Dernière Heure, La  
Lanterne, Sanatçının eserlerini se-  
verek, beğenerek incelemektedirler.

**LÜTFÜ GÜNAY'IN SERGİSİ**

6 Ocak 1964 günü, Güzel Sanat-  
lar galerisinde Lütfü Günay, eski  
ve yeni çalışmalarından meydana  
gelen bir resim sergisi açmıştır. İl-  
giyle izlenen sergi, 6-14 Ocak tarih-  
leri arasında açık kalmıştır.

Hasan Hüseyin'in

**KAVEL**

Şiirler çıktı. 2 Lira

ATAÇ YAYINLARI

**dost**

İdare yeri: Rüzgârlı S. Ove

Han. Da. 4 — ANKARA

Tel: 11 98 29

Abonesi :

Yıllık 18 TL. — 6 Aylık 10 TL.  
Dış ülkeler için bir mislidir.  
Öğretmen ve öğrencilere %20  
indirme yapılır.

İlân şartları: Santimi 12 lira  
Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.  
Arka kapak 1 renkli 1.250 TL.  
İç kapak 1 renkli 1.000 TL.  
Süreklilik olarak 6 sayı verenlere  
%20 indirim yapılır.

Masıldığı yer :

Kardeş Matbaası - Ankara

SKRIP ★ SKRIP ★ SKRIP ★ SKRIP ★ SKRIP ★ SKRIP ★ SKRIP ★ SI

# BÜRONUZDA EVİNİZDE

Heryerde  
Kullanacağınız  
Tek Mürekkep

# Skrip

(Dost : 9)

SKRIP ★ SKRIP ★ SKRIP ★ SKRIP ★ SKRIP ★ SKRIP ★ SKRIP ★ SI

en güzel

yılbaşı

hediyesi

Ajans Türk

1964

**AJANS - TÜRK**

ŞİİR ANTOLOJİLİ TAKVİMİ

**20 Aralık'ta Çıkıyor**

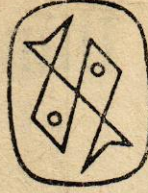
Fıkralar • Fallar • Namaz Saatleri • Güzel Sözler

Sipariş için

AJANS - TÜRK, Ankara • MİNNETOĞLU, İstanbul

ve BÜTÜN BÜYÜK KİTAPÇILARDA • Fiyatı 10 Lira

TÜRKER



## DOST YAYINLARI

### ROMAN :

1 — Acemiler, Hikmet Erhan Bener (*) .....	200
2 — Sokaktaki Adam, Attilâ İlhan (Ciltli) .....	600
3 — Babamla Geçen Günler, Clarence Day .....	400
4 — Hasangiller, Tarık Dursun K. ....	200
5 — Gordium I, Hikmet Erhan Bener .....	250
6 — Hatırladıklarım, Eleanor Roosevelt (*) .....	150
7 — Üç Yüzlü Adam, H. A. Philbrick (*) .....	100
8 — Şehir Çocuğu, Herman Wouk (*) .....	100
9 — Abraham Lincoln, Emil Ludwig (*) .....	400
10 — Kiralık Oda, Georges Simenon .....	300
11 — Sanık, Alexander Weisberg .....	300
12 — Polis Müfettişi Kadavra, Georges Simenon .....	300
13 — Zenciler Birbirine Benzemez, Attilâ İlhan .....	400
14 — Ayaşlı İle Kiracıları, M. Şevket Esendal ...	400
15 — Otlakçı, M. Şevket Esendal (Ciltli) (*) ...	600
16 — Mendil Altında, M. Şevket Esendal (Ciltli) (*) .....	600
17 — Belâlı Yer, Erskine Caldwell (Ciltli) .....	600
18 — Ne Ekersen, Mehmet Seyda .....	400
19 — Dünya Evi, Orhan Kemal .....	500
20 — Kızgın Toprak, Jorge Amado .....	600
21 — Duru Göl, İlhan Tarus .....	500
22 — Korsan Çıkmazı, Nezihe Meriç (T. Dil Kurumu 1962 ödülünü kazandı) .....	500
23 — Vapur Düdükleri, Ayhan Hünalp .....	300
24 — Ölümle Saklambaç, Georges Simenon .....	400
25 — Ormandaki Deli, Georges Simenon .....	400

### HİKÂYE :

1 — Karınca Yuvası, İlhan Tarus (*) .....	125
2 — Dost, Vüs'at O. Bener (*) .....	125
3 — Grev, Orhan Kemal (Ciltli) (*) .....	300
4 — Tepedeki Ev, Umran Nazif .....	200
5 — Şu Babamın İşleri, Carlos Bulosan .....	200
6 — Kardeş Payı, Orhan Kemal .....	200
7 — Topal Koşma, Nezihe Meriç .....	200
8 — Sihamba (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme) Suat Taşer .....	100
9 — Yaşamazsın, Vüs'at O. Bener .....	200
10 — Bozbulanık, Nezihe Meriç (2. Baskı) .....	200
11 — Perşembe Yağmurları, Hazırlayan: Salim Şengil .....	100
12 — Hallaç, Leylâ Erbil .....	250

### Ş İ İ R :

1 — Memleket Saat Ayarı, S. Aldanır (*) .....	100
2 — Dünya Güzel Olmalı, Mehmed Kemal ...	100
3 — Sisler Bulvarı, Attilâ İlhan (2. Baskı) .....	300
4 — Haraçmezat, Suat Taşer .....	100
5 — Anzeiha, Halim Yağcıoğlu .....	100
6 — Yanık Sarı, Ahmet Köksal .....	100
7 — Cümbüşçübaşı,ERCÜMEND UÇARI .....	100
8 — Yağmur Kaçağı, Attilâ İlhan .....	200
9 — Köroğlu, İlhan Berk .....	200
10 — Hacivatın Karısı, Salâh Birsal .....	200
11 — Dağda Ateş Yakanlar, O. F. Toprak .....	200
12 — Sultan Palamut, Metin Eloğlu (*) .....	200

13 — Herboydan (Dünya şiirinden seçmeler) Can Yücel .....	400
14 — İki Dal, Celâl Vardar .....	100
15 — Manilerimizden, Dr. İlhan Başgöz .....	200
16 — Duvar, Attilâ İlhan (2. Baskı) .....	300
17 — Horozdan Korkan Oğlan, Metin Eloğlu .....	200
18 — Mısırkalyoniğne, İlhan Berk .....	250
19 — Rüzgârlı Su, Selâhattin Batu .....	250
20 — Gözünü Sevdiğim, Oğuz Tansel .....	250
21 — Tütünler Islak, Turgut Uyar (1963 Yedi-tepe ödülünü kazandı.) .....	300
22 — Kim Kime, Nâzan Güntürkün .....	250
23 — Gölgeleleri Kullanmak, Ahmet Oktay .....	250

### T İ Y A T R O :

1 — Öteye Doğru, Sutton Vane (*) .....	100
2 — Tarih Boyunca Tiyatro, Turhan Dilligil (*) .....	100
3 — Annemi Hatırlıyorum, John Van Druten (*) .....	100
4 — Bir Dünya ki, Suat Taşer .....	100
5 — Vatansızlar, Sidney Kingsley .....	150
6 — Korku, Orhan Asena (*) .....	100
7 — Deli Dumrul, Suat Taşer (Destan) .....	300
9 — Yarın Cumartesi, Güner Sümer .....	300
10 — Modern Tiyatro Akımları, Özdemir Nutku .....	1000
11 — Kafkas Tebeşir Dairesi, Bertolt Brecht ...	300

### G E Z İ :

1 — Moskoca Mektupları, Lydia Kirk (*) .....	100
2 — Abbas Yolcu, Attilâ İlhan .....	400
3 — Ha bu diyar, Fikret Otyam .....	200
4 — Gide Gide, Fikret Otyam .....	250
5 — Uy ba bo, Fikret Otyam .....	300
6 — Bir Avuç Toprak İçin, İbrahim Kuyumcu .....	300

### D E N M E - F İ K R A :

1 — Söz Arasında, Ataç .....	100
2 — Devekuşuna Mektuplar, Haldun Taner (*) .....	300

### B A L E :

1 — Gönül Yüce Türk, Metin And (*) .....	500
--	-----

### M İ M A R L İ K :

1 — İnsana Dönüş - F.L. Wright - Şevki Vanlı .....	1000
--	------

### ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ :

1 — Altı Kardeşler, Oğuz Tansel .....	100
2 — Cimri ile Cömert, İlhan Dumanoğlu .....	100
3 — Talih Kuşu, Tezel Amca .....	100
4 — Kahkaha Sultan, Mümtaz Zeki Taşkın .....	100
5 — Öksüzöğlan, İlhan Dumanoğlu .....	100
6 — Nalinci Padişah, İlhan Dumanoğlu .....	100
7 — Altın Top, İlhan Dumanoğlu .....	100

### ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ - HİKÂYE DİZİSİ :

1 — Küçük İspanyol Kızı Maria .....	125
2 — Arap Abdül Kardeş .....	125
3 — Çing Ling ile Ting Ling .....	125
4 — Meksikalı Kardeşler .....	125

### SHD. KOLLEKSİYONLARI :

Cilt: 2, 3, 4, 5 Ciltleri altışar lira, 6. Cilt yedibuçuk lira, 7-8 bir arada 10 lira.

### «Dost» KOLLEKSİYONLARI

Cilt: 1—2, 3—4, 5—6 Ciltleri 18 er lira. 7. Cilt 12 lira. Yeni Dizi :

1—2, 3—4. Ciltleri birarada 25 er lira.

(\*) İşaretli tükennmiştir.

# Dünden-Bugünden

dâvet

Evinizin önünde deniz  
Eski günlerin denizi  
— Sen gideli kapınızdan geçmedim—  
Mavi, masmavi...

Evinizin önünde sokak  
Sabahları binaların gölgelediği  
— Sen gideli adım atmış değilim—  
Sakin, eskisi gibi

Evinizin önünde her gün  
Tanıdık, kayıp bir yüz  
— Sen gideli ne kadar da değiştim—  
Çağırır durur beni...

nekahat

karabatak

Nedir bende bu günlerdeki  
Bu onbeş yaşında çocuk hali?  
Çiçeklere duyduğum bu sevgi  
Bir küçük eşya merakı;  
Böyle uzun uzun seçim yemelerimi,  
Cigaramı kahvemi keyifle içişim,  
Böyle yerleştirip odamı,  
Hiç yoktan gülüşüm, sevinişim.

Dalar gider pencereler önünde şimdi  
İlk yaz akşamlarını hatırlar  
Vapurlar geçer bomboş güverteleri  
Bomboş uzanan denizin üstünde  
Aç bir karabatak dalar çıkar

Bilirim yalnızlık üsütür insanı  
Kalp daima sevecek birini arar  
Hatırlar bakışlarda kalan aşklarını  
Ayuçları hafif terli yanakları al al  
Ağaçlıklı yollarda akşam dolaşmalarını

İlk yıldızlar karanlık basmadan doğar  
Hafif çiçek kokuları gibi uçar içiniz  
Yavaşlar eve dönerken adımlarınız  
Esen rüzgâra durur kulak verirsiniz  
Bakışlarınız bütün kadınlarla karşılaşır

Daha önümüzde uzun bir yaz vardır  
Bütün gün şurada burada gecikir oyalanır  
Döner durur yatağında bütün gece  
Ay ışığı sıcak hava tutuşturur kanını  
Uykularını kaçıtır en ufak bir düşünce

Şimdi rüzgârlar soğuk eser yüzünüze  
Hüzün verir yağmur sularından geçen bulutlar  
Bayırlarda yol alan posta arabaları  
Şimdi birbirinden ayrı yaşar kurtlar kuşlar  
Sular çakıllardan ayrı akar

Dalar gider gözler büyür büyür de  
İlk yaz akşamlarını hatırlar  
Ayuçları hafif terli yanakları al al  
Bomboş uzanan denizin üstünde  
Aç bir karabatak dalar çıkar

hatırlama

Çimenler ayak bileklerini geçti  
Hava vücudunun istediği gibi ılık  
Ne çare sen gittin ben âşık değilim artık  
Sadece tuhaf bir hüznün kalmış içimde

Bazan birdenbire aklıma gelir  
Beyaz bir güvercin uçarsa denize doğru  
Sanırım güneşe çıkarmış koltuğunu  
Küçük dertlerinden kurtulmuş şimdi dinlenir,

Kimbilir öldü mü kaldı mı?

Necati  
CUMALI